

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko

Anna Urbaniak (z domu Pawlina)

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

W roku 2008 na Uniwersytecie Jagiellońskim ukończyłam jednolite studia magisterskie w zakresie socjologii, zdobywając podstawowe kwalifikacje akademickie.

Kolejnym etapem w mojej edukacji było ukończenie studiów podyplomowych w obszarze Reklamy i Public Relations w 2009 roku w Wyższej Szkole Ekonomii i Informatyki w Krakowie. W 2012 roku ukończyłam kolejne studia podyplomowe w zakresie zarządzania projektem badawczym i komercjalizacji wyników badań na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie.

W 2016 roku uzyskałam stopień doktora nauk społecznych na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Moja rozprawa doktorska, pt. „Młodzi emeryci w środowisku wielkomiejskim na progu XXI wieku. Analiza wzorów aktywności i ich kontekstów społecznych”, została wyróżniona nagrodą Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego za najlepszą rozprawę w obszarze gerontologii społecznej w latach 2013-2017. Promotorką tej pracy była prof. dr hab. Anna Karwińska, a recenzentami – dr hab. Lucjan Miś, prof. UJ oraz prof. dr hab. Kazimierz Frieske.

Rok	Podmiot	Dyplom
2017	Collegium Wratislaviense	Dyplom ukończenia kursu tutoringu akademickiego.
2016	Uniwersytet Jagielloński, Wydział Filozoficzny	Stopień naukowy doktora w zakresie nauk społecznych na podstawie rozprawy „Młodzi emeryci w środowisku wielkomiejskim na progu XXI wieku. Analiza wzorów aktywności i ich kontekstów społecznych”. Promotorka: prof. dr hab. Anna Karwińska; Recenzenci: dr hab. Lucjan Miś, prof. UJ, prof. dr hab. Kazimierz Frieske.
2012	Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie	Dyplom ukończenia studiów podyplomowych: <i>Zarządzanie projektem badawczym i komercjalizacja wyników badań.</i>
2009	Wyższa Szkoła Ekonomii i Informatyki w Krakowie	Dyplom ukończenia studiów podyplomowych: <i>Reklama i Public Relations.</i>
2008	Studium Pedagogiczne Uniwersytetu Jagiellońskiego	Dyplom ukończenia Studium Pedagogicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zaświadczenie uzyskania kwalifikacji pedagogicznych do pracy nauczycielskiej.
2008	Uniwersytet Jagielloński	Dyplom ukończenia studiów magisterskich.

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych

Pracę w jednostkach naukowych rozpoczęłam w 2010 roku na stanowisku asystentki w Katedrze Socjologii Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, następnie pracowałam w Irlandzkim Centrum Gerontologii Społecznej przy Uniwersytecie Galway (2018 – 2020), kolejno w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Wiedeńskiego (2020- 2023) oraz Instytucie Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (od 2021).

Lata	Instytucja	Stanowisko
2024 - obecnie	Instytut Socjologii, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	Adiunktka badawcza
2021-2023	Instytut Socjologii, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	Adiunktka badawcza
2020-2023	Institut für Soziologie, Universität Wien, Austria	Badaczka - Postdoctoral Researcher
2018-2020	Irish Centre for Social Gerontology, University of Galway, Ireland	Badaczka - Postdoctoral Researcher
2016-2024	Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie	Adiunktka naukowo-badawcza
2010-2016	Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie	Asystentka

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.)

Omówienie to winno dotyczyć merytorycznego ujęcia przedmiotowych osiągnięć, jak i w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie, w przypadku, gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim, z uwzględnieniem możliwości wskazywania dorobku z okresu całej kariery zawodowej.

4.1. Tytuł osiągnięcia naukowego

Jako główne osiągnięcie naukowe, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b Ustawy, przedstawiam cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych, pod nazwą: **„Wykluczenie społeczne w starości w różnych kontekstach społeczno-kulturowych: rola miejsca i okresów przejścia”**.

Przedłożone artykuły, jako główne osiągnięcie naukowe, stanowią spójny cykl ze względu na łączącą je problematykę, dotyczącą wykluczenia społecznego w starości, uzupełniające się analizy, konsekwentnie rozwijane i stosowane przeze mnie instrumentarium teoretyczne oraz spójne podejście badawcze, wykorzystujące perspektywę cyklu życia i jakościowe metody badawcze.

Na główne osiągnięcie składa się cykl sześciu artykułów. Wszystkie zostały opublikowane w języku angielskim, w czasopismach indeksowanych w bazie Scopus. W każdej z prezentowanych publikacji mój wkład w koncepcję i metodologię był kluczowy i wynosił co najmniej 50%. W czterech z nich jestem pierwszą autorką, natomiast jeden napisałam samodzielnie.

A1. **Urbaniak, A.**, Walsh, K., Galčanová-Batista, L., Petrová Kafková, M., Sheridan, C., Serrat, R., Rothe, F. (2023). Life-course transitions and exclusion from social relations in the lives of older

men and women. *Journal of Aging Studies*, 65, 101137.
<https://doi.org/10.1016/j.jaging.2023.101137>, **IF:2,3**.

We wskazanej publikacji miałam kluczowy wkład w koncepcję i projekt pracy, polegający m.in. na gromadzeniu danych w Austrii, analizie danych z Austrii, Czech, Hiszpanii i Irlandii, sprawowaniu nadzoru i koordynacji w zakresie pracy współauterek(-ów), opracowaniu pierwszej wersji publikacji, wprowadzeniu korekt po recenzjach i opracowaniu ostatecznej wersji. Swój wkład oceniam na 70% (oświadczenie współauterek i współautorów w załączniku).

A2. Walsh, K., **Urbaniak, A.** (2023). Social exclusion and critical transitions in later life: Trajectories, forms and mechanisms. *Journal of Aging Studies*, 65, 101137.
<https://doi.org/10.1016/j.jaging.2023.101137>, **IF:2,3**.

W powyższej publikacji miałam kluczowy wkład w rozwój pomysłów i metodologii, gromadzenie danych w Irlandii, analizę danych, opracowanie pierwszej wersji publikacji, wprowadzenie korekt i zaakceptowanie ostatecznej wersji. Swój wkład oceniam na 50% (oświadczenie współautora w załączniku).

A3. **Urbaniak, A.** (2021). (Re)production of Inequalities in Retirement Practices and Meanings Assigned to the Term 'Retiree' in the Post-Communist Context. *Frontiers in Sociology*, 6, 136.
<https://doi.org/10.3389/fsoc.2021.686674>, **IF:2,5**.

W tej publikacji skupiłam się na rozwinięciu wcześniejszych pomysłów badawczych, wraz z opracowaniem autorskiej metodologii, w tym także zgromadziłam dane w Polsce, przeanalizowałam dane, w wyniku czego w całości samodzielnie przygotowałam publikację (wkład wynosi 100%).

A4. **Urbaniak, A.**, Walsh, K. (2020). Policy and practise perspectives on older adult critical life-course transitions and place in Ireland. *Health and Social Care in the Community*, 29(5), e97-e106.
<https://doi.org/10.1111/hsc.13249>, **IF:2,4**.

Przedmiotem zainteresowania powyższej publikacji jest perspektywa kluczowych interesariuszy w Irlandii oraz sposób, w jaki wpływa ona na tworzenie polityki społecznej, a także wsparcia skierowanego do osób starszych, doświadczających okresów przejściowych. W tej publikacji miałam kluczowy wkład w rozwój pomysłów badawczych i metodologii, samodzielnie zgromadziłam dane w Irlandii, przeprowadziłam jakościową analizę danych, opracowałam pierwszą wersję publikacji, wprowadziłam korekty po recenzjach i opracowałam ostateczną wersję. Swój wkład oceniam na 50% (oświadczenie współautora w załączniku).

A5. **Urbaniak, A.**, Falk, K., & Heusinger, J. (2020). Navigating care in rural areas: Strategies employed by older adults with continuing care needs and their impact on social exclusion. *Health & Place*, 66, 102423. doi: <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2020.102423>, **IF:4,8**.

W ramach tej publikacji miałam kluczowy wkład w koncepcję i projekt pracy, gromadzenie danych w Polsce, analizę danych z Niemiec i Polski, nadzór i koordynację pracy współauterek, opracowanie pierwszej wersji publikacji, wprowadzenie korekt po recenzjach i opracowanie ostatecznej wersji. Swój wkład oceniam na 70% (oświadczenie współauterek w załączniku).

A6. **Urbaniak A.**, Walsh K. (2019). The interrelationship between place and critical life transitions in later life social exclusion: A scoping review. *Health & Place*, 60, 102234. doi: <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2019.102234>, **IF:4,8**.

W związku z wymienioną publikacją miałam kluczowy wkład w rozwój pomysłów i metodologii, wyszukiwanie adekwatnej literatury przedmiotu, opracowanie kryteriów włączania i wyłączenia zidentyfikowanych publikacji, przegląd i analizę publikacji uwzględnionych w opracowaniu pierwszej wersji artykułu, wprowadzenie korekt po recenzjach i opracowanie ostatecznej wersji. Swój wkład oceniam na 50% (oświadczenie współautora w załączniku).

4.2. Uzasadnienie wyboru problematyki badawczej

Wybór problematyki badawczej wynika z uznania aktualnych i ewoluujących wyzwań związanych z wykluczeniem społecznym w starości, mających miejsce w Europie (Łuszczynska, 2022). Prognozy demograficzne wskazują, że odsetek populacji w wieku 60 lat i więcej wzrośnie do 1,4 mld w 2030 r., a w 2050 r. do 2,1 mld (World Health Organization, 2021). Ze względu na rosnącą niepewność i złożoność procesów zachodzących w społeczeństwach europejskich, ryzyko wykluczenia społecznego w starości wzrasta i staje się coraz bardziej zróżnicowane pod względem swoich źródeł i przyjmowanej formy (Macleod et al., 2019; Walsh et al., 2017). Jednak ani w badaniach naukowych, ani w praktyce nie ma pełnej gotowości do zaadresowania tych nowych i ewoluujących konstrukcji wykluczenia społecznego w starości (Kijak i Szarota, 2013). Badaczki i badacze nadal stosują statyczne podejście do rozumienia wykluczenia społecznego, co oznacza, że skupiają się głównie na określonych czynnikach ryzyka i statystykach demograficznych, pomijając bardziej dynamiczne i złożone konteksty instytucjonalne i społeczne. Uwaga planowanych interwencji społecznych często skoncentrowana jest na młodszych grupach ludności i statycznym rozumieniu wykluczenia społecznego (Łuszczynska-Rajchert, 2006; Urbaniak & Walsh, 2021). Poza tym sposoby, w jakie różne konteksty instytucjonalne i społeczne kształtują doświadczanie wykluczenia społecznego w starości w określonym miejscu, dodatkowo komplikują badanie tego zjawiska w skali europejskiej (Scharf et al., 2005; Trafiałek 2006). Brakuje więc pogłębionej analizy dynamicznych aspektów wykluczenia społecznego w starości, uwzględniających różnice kulturowe i społeczno-ekonomiczne, co utrudnia pełne zrozumienie procesów wykluczenia społecznego w starości. W odpowiedzi na te wyzwania prezentowane osiągnięcie definiuje wykluczenie w starości jako funkcję wzajemnych relacji między: (1) okresami przejścia w cyklu życia (*lifecourse transitions*), (2) relacjami osób starszych z miejscem (*place*) i (3) szerszym kontekstem społecznym, definiującym rozumienie ról społeczno-kulturowych. Prezentowane osiągnięcie stanowi oryginalny i znaczący wkład w dyscyplinę nauki socjologiczne z trzech głównych powodów, tj.:

- 1) Skupia się na słabo zbadanym **związku między wykluczeniem społecznym w starości a okresami przejścia w cyklu życia osób starszych**. Istniejąca literatura wskazuje, że okresy przejścia w cyklu życia mogą prowadzić do fragmentacji trajektorii późniejszego życia, zwiększając ryzyko wykluczenia społecznego (Diewald, 2016). Okresy przejścia w cyklu życia, na których koncentruje się prezentowane osiągnięcie, obejmują: przejście na emeryturę, zmianę miejsca zamieszkania, żałobę oraz pogorszenie stanu zdrowia. Te doświadczenia i wynikające z nich trajektorie są kluczowymi okresami kumulacji ryzyka wykluczenia społecznego dla doświadczających ich osób starszych. Na tle zachodzących procesów starzenia się demograficznego, okresy przejścia w cyklu życia i zarządzanie nimi mają znaczący wpływ nie tylko na integrację osób starszych, stabilność gospodarstw domowych i rodzin ale też trwałość i skuteczność systemów opieki społecznej (Litwin et al., 2020; Phillipson, 2019; Wanka, 2019). Istniejące badania nad okresami przejścia w cyklu życia rzadko są jednak prowadzone z perspektywy starzenia się lub z wykorzystaniem perspektywy krytycznej gerontologii społecznej (Grenier, 2012). Powoduje to zbyt małą koncentrację w istniejącej literaturze na analizie (1) doświadczeń starszych osób, (2) występowania okresów przejścia w starszym wieku oraz (3) wpływu aspektów strukturalnych i instytucjonalnych starzejących się społeczeństw na konstruowanie tych doświadczeń. W związku z tym **to, w jaki sposób okresy przejścia w cyklu życia mogą działać jako mechanizmy potęgujące wykluczenie społeczne w starości, wpływające na szereg różnych obszarów późniejszego życia, stanowi główną lukę w interdyscyplinarnych badaniach nad starością**, którą prezentowane osiągnięcie stara się wypełnić, wnosząc wkład w dyscyplinę nauki socjologiczne.
- 2) Prezentowane osiągnięcie bada **wzajemne powiązania między okresami przejścia w cyklu życia osób starszych a relacjami osób starszych z ich miejscem zamieszkania** oraz co te powiązania oznaczają dla doświadczeń wykluczenia społecznego w starości. Analizowane okresy przejścia są wielowymiarowe i obejmują zarówno aspekt temporalny, przestrzenny, jak i kulturowy. Miejsca oraz elementy geograficzne, infrastrukturalne i kulturowe (Andrews et al., 2013), które w nich się zawierają, stanowią kluczowe obszary kumulacji przewag bądź słabości dla osób starszych. Jednak specyficzne, wzajemne powiązania między miejscami i jednostkami oraz ich znaczenie dla doświadczeń wykluczenia społecznego w starości nie są dobrze rozumiane w całym cyklu życia osób starszych (Browning et al., 2016). Dzieje się tak pomimo tego, że okresy przejścia w cyklu życia są ekologicznie osadzone w miejscu, a w niektórych przypadkach bezpośrednio implikują miejsce w swoim przebiegu.
- 3) Prezentowane osiągnięcie wnosi istotny wkład poprzez wykorzystanie danych z różnych krajów europejskich, co umożliwia pogłębioną analizę **wpływu kontekstu społecznego, definiującego rozumienie ról społeczno-kulturowych, na doświadczenie osób starszych**. Analizuje ono dane z różnych okresów przejścia w cyklu życia osób starszych z Polski, Czech, Irlandii, Hiszpanii

i Austrii, co pozwala na lepsze zrozumienie zróżnicowania wykluczenia społecznego w kontekście kulturowym na terenie Europy.

4.3. Definicja kluczowych pojęć i założeń teoretycznych

Prezentowane osiągnięcie mieści się w ramach szerszych badań nad wykluczeniem społecznym w starości. **Wykluczenie społeczne w starości** w prezentowanym osiągnięciu definiuję za K. Walshem i innymi (2017, s. 13) jako:

... interakcje między wielopoziomowymi czynnikami ryzyka, procesami i ich efektami. W cyklu życia może przyjmować różne formy i natężenie, a jego złożoność, wpływ i rozpowszechnienie są wzmacniane przez kumulację niekorzystnych czynników związanych z ulokowaniem społecznym grupy osób starszych i ograniczonymi możliwościami poprawy swojego położenia. Wykluczenie społeczne w starości prowadzi do nierówności w zakresie wyboru i kontroli, zasobów i relacji oraz władzy i praw w kluczowych obszarach: sąsiedztwa i społeczności; usług, udogodnień i mobilności; zasobów materialnych i finansowych; relacji społecznych; aspektów społeczno-kulturowych; oraz społeczeństwa obywatelskiego. Wykluczenie społeczne w starości wpływa na państwa, społeczeństwa, społeczności i jednostki.

Wykluczenie społeczne w starości ma zatem specyficzne cechy. Obejmuje zarówno procesy, jak i ich efekty (Kneale, 2012). Wykluczenie społeczne w starości **jest więc wielowymiarowe**, a osoby starsze mogą doświadczać jednocześnie włączenia i wykluczenia społecznego w różnych domenach życia społecznego. Wykluczenie osób starszych **wiąże się z działaniem lub aktem wykluczenia**, w którym osoby starsze mogą zostać wykluczone wbrew swojej woli, mogą nie mieć zdolności do integracji lub mogą same zdecydować się na wykluczenie. Wykluczenie społeczne w starości **ma charakter dynamiczny**, a ludzie w ciągu swojego życia doświadczają okresów włączenia i wykluczenia. Wykluczenie społeczne w starości **ma charakter relatywny**, a zatem jest powiązane z normami społecznymi, wartościami, instytucjami i polityką – co wskazuje na potrzebę zrozumienia tego zjawiska w różnych miejscach i kontekstach kulturowych. Wykluczenie społeczne w starości wiąże się z samym procesem starzenia się. Po pierwsze, istnieją dane wskazujące, że wykluczenie może kumulować się w ciągu życia osób starszych, przyczyniając się do zwiększonego występowania niekorzystnej sytuacji właśnie w starszym wieku. Po drugie, mechanizmy wykluczenia społecznego mogą powodować, że osoby starsze mają mniej możliwości i ścieżek wyjścia z wykluczenia społecznego. Po trzecie, w niektórych przypadkach osoby starsze są bardziej podatne na procesy wykluczenia społecznego i bardziej narażone na skutki mechanizmów wykluczenia. Znajduje to odzwierciedlenie w statusie społeczno-ekonomicznym jednostek, który wraz z upływem czasu może

być niższy oraz w potencjalnym pogorszeniu stanu zdrowia związanym z wiekiem, zmniejszającymi się sieciami wsparcia społecznego oraz zmniejszającą się możliwością generowania dochodów.

W prezentowanym osiągnięciu **osoba starsza** definiowana jest jako ta, która ukończyła 60 rok życia. Uznając więc ograniczenia przyjętego kryterium, które opiera się na arbitralnym podziale ze względu na wiek chronologiczny, pragnę podkreślić, że zdecydowałam się je wykorzystać, jako iż to umowne kryterium jest powszechnie stosowane w badaniach dotyczących starzenia się (Lawrence & Singleton, 2017), chociaż podzielam i popieram krytyczne spojrzenie na tę kwestię, w kontekście niekwestionowanej heterogeniczności populacji osób starszych (np. Ciobanu, 2019, Gawron et al., 2021).

Skupienie uwagi w prezentowanym cyklu na **okresach przejścia w cyklu życia** jest zakorzenione w krytycznej gerontologii społecznej i stanowi ogólną odpowiedź na zdiagnozowany niedostatek badań nad okresami przejścia w późniejszym życiu (Grenier, 2012, Szatur-Jaworska et al., 2021). Momenty przejścia, wydarzenia, które je otaczają i trajektorie życiowe, które tworzą, mogą wpływać korzystnie i niekorzystnie na życie osób starszych i ich szersze relacje społeczne (Alwin, 2012; Dannefer & Settersten, 2010; Elder, 2003). Zawierają w sobie aspekty indywidualne, zbiorowe, instytucjonalne i strukturalne (Dannefer & Kelley-Moore, 2009; Kohli, 2007).

W prezentowanym osiągnięciu skupiłam się na okresach przejścia doświadczanych w starszym wieku, które potencjalnie mogą służyć jako momenty załamania w przebiegu trajektorii cyklu życia (Diewald, 2016). Przejście na emeryturę, zmiana miejsca zamieszkania, żałoba, pogorszenie stanu zdrowia zostały wybrane jako przykłady takich załamania trajektorii w przebiegu życia. Okresy przejścia mogą powodować zmianę pozycji jednostki na poziomie mezo (w społeczności lokalnej) i makro (w wymiarze szerszego społeczeństwa) (Elder & George, 2016). Zmiany te zachodzą w wymiarach społecznym, kulturowym i politycznym. Mogą one zmniejszać symboliczne i funkcjonalne zasoby osób starszych, ograniczając ich włączenie i zaangażowanie w wielu dziedzinach życia. Powstawanie wykluczenia społecznego w starości w efekcie doświadczania okresów przejścia w cyklu życia zostało udokumentowane w międzynarodowej literaturze, jednak **wykluczenie społeczne w starości rzadziej rozważane jest jako zjawisko wielowymiarowe**. W nielicznych pracach uwzględniających tę perspektywę zwraca się uwagę na fakt, że indywidualne i strukturalne formy wykluczenia kumulują się w wyniku wydarzeń życiowych i mogą prowadzić do dalszych nierówności w starszym wieku (Dannefer, 2003; Dewilde, 2003; Mortimer & Moen, 2016). Wskazuje się także, że niekorzystna sytuacja doświadczana w ciągu całego życia może wpływać na subiektywne interpretacje okresów przejścia w późniejszym życiu (Grenier, 2012).

Miejsce stało się ważnym tematem w badaniu wykluczenia osób starszych, jednak dowody naukowe w tym obszarze pozostają ograniczone (Walsh et al., 2017; Błędowski et al., 2017), szczególnie

w odniesieniu do konsekwencji życia w różnych typach miejsc (Niezabitowski, 2014). W literaturze przedmiotu dominują prace dotyczące środowisk miejskich (np. Majer, 2013). Podkreślają ryzyko wykluczenia społecznego wynikające z procesów przebudowy/rewitalizacji, strachu przed przestępczością i grupowej deprivacji (Buffel et al., 2013; Scharf et al., 2005). Prace dotyczące obszarów wiejskich koncentrują się na ograniczonym dostępie do usług, braku usług społecznych, deprivacji społecznej i transporcie (Dwyer & Hardill, 2011; Walsh et al., 2012).

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na fakt, że **osoby starsze spędzają więcej czasu w swoim miejscu zamieszkania** (Oswald & Wahl, 2005; Rowles, 2008) oraz że pogarszająca się z wiekiem wydolność starzejącego się organizmu może oznaczać, że osoby starsze są bardziej podatne na czynniki środowiskowe, których doświadczają w swoim miejscu zamieszkania (Golant, 2011; Wahl et al., 2012; Niezabitowski, 2014). Związek osób starszych z miejscem obejmuje różne wymiary, w tym cechy przestrzenne/geograficzne (Oswald et al., 2011; Ryvicker et al., 2012), wbudowaną infrastrukturę usługową (Dwyer & Hardill, 2011) oraz aspekty społeczne i kulturowe (Buffel et al., 2013; Gale et al., 2011). Jest on jednak zasadniczo doświadczalny, obciążony znaczeniami subiektywnymi i symbolicznymi i może być powiązany z tożsamością i poczuciem przynależności osoby starszej (Danielson & Ray-Degges, 2022; Rowles, 1983, 2008). Związek ten wywodzi się z osobistej aktywności osób starszych w miejscu, pełnionych przez nie ról (np. sąsiada, wolontariusza) i interakcji. Prezentowany cykl przyjmuje więc założenie, że osoby starsze nie są bierne w budowaniu relacji z miejscem, jak również w procesach wytwarzania miejsca z innymi mieszkańcami.

Ramy teoretyczne prezentowanego osiągnięcia opierają się na współczesnym stanie wiedzy na temat wykluczenia społecznego w starości (Walsh i in., 2017), badań nad cyklem życia (Grenier, 2012) i miejscem (Ryvicker i in., 2012; Dwyer i Hardill, 2011).

Rama teoretyczna wykorzystywana w prezentowanym osiągnięciu zakłada, że **wykluczenie społeczne w starości jest dynamicznym konstruktem** łączącym w sobie sześć obszarów:

1. *Relacje społeczne* – obszar obejmuje sieci społeczne i sieci wsparcia społecznego, jakość relacji społecznych, możliwości społecznych kontaktów, a także samotność i izolację (Burholt et al., 2020; Ogg, 2021; Victor & Bowling, 2012);
2. *Zasoby finansowe i materialne* – zakresem obejmujące biedę i zasoby materialne, przychód, zatrudnienie i świadczenia emerytalne (Heap et al., 2013; Prokos & Keene, 2012);
3. *Usługi, udogodnienia i mobilność* – w jego obrębie znajdują się usługi opieki zdrowotnej i społecznej; transport i mobilność; wykluczenie związane z obszarem (area-based exclusion); usługi ogólne; wykluczenie cyfrowe oraz mieszkalnictwo (Shergold & Parkhurst, 2012; Vine et al., 2012);

4. *Aspekty społeczno-kulturowe* – obszar obejmujący wykluczenie tożsamościowe; wykluczenie symboliczne i dyskursywne; ageizm, dyskryminację ze względu na wiek (Vitman et al., 2014; Wilińska & Henning, 2011);
5. *Uczestnictwo obywatelskie* – obejmuje obywatelstwo, ogólną aktywność obywatelską, wolontariat i uczestnictwo w życiu społeczności oraz głosowanie i uczestnictwo w życiu politycznym (Craig, 2004; Trentham & Neysmith, 2018);
6. *Sąsiedztwo* – dotyczy aspektów społecznych i relacyjnych; obejmuje lokalne usługi, udogodnienia i środowisko zbudowane; aspekty społeczno-ekonomiczne miejsca; struktury społeczno-polityczne; politykę opartą na miejscu oraz przestępczość (Scharlach & Lehning, 2013).

Miejsce i społeczność (*community*), którą ucieleśnia, są reprezentowane w przyjętych ramach teoretycznych prezentowanego cyklu, uznając potencjalną cyrkularność, na dwa sposoby. Po pierwsze, jest to domena, w której osoby starsze mogą doświadczać wykluczenia. Po drugie, jest ono rozumiane jako mediator wykluczenia społecznego w starości w relacji osób starszych z miejscem. Związek osób starszych z miejscem jest wielowymiarowy i wynika z interakcji z cechami przestrzennymi i geograficznymi, wbudowaną infrastrukturą usługową oraz aspektami społecznymi i kulturowymi (możliwości społeczne; sieci społeczne; spójność społeczna i zaufanie oraz zagrożenie przestępczością), i wiąże się zarówno z poczuciem przynależności, jak i tożsamości (Ryvicker i in., 2012; Dwyer i Hardill, 2011; Oswald i Wahl, 2005). W tym ujęciu miejsce opiera się na wymiarze behawioralnym, poznawczym i emocjonalnym (Rowles & Bernard, 2013) i oferuje cechy koncepcyjne, które są pomocne w rozumieniu wykluczenia społecznego w starości, wynikającego z okresów przemian w cyklu życia.

Okresy przejścia w cyklu życia są rozumiane przeze mnie jako ryzyko zwiększające wykluczenie społeczne w starości. Rozumienie to opiera się na współczesnych definicjach okresów przejścia w cyklu życia (np. Alwin, 2012; Grenier, 2012) oraz interakcji między jednostką a kontekstem społecznym (Dannefer, 2015; Dannefer et al., 2016). Załamania trajektorii życiowych w starszym wieku są rozpatrywane w połączeniu z innymi wydarzeniami umiejscowionymi w doświadczeniach jednostkowych i kohortowych. W związku z tym wykluczenie społeczne związane z załamaniem trajektorii życiowej może być zapośredniczone przez istniejące wcześniej wykluczenie i jest interpretowane z określonych pozycji społecznych (np. status społeczno-ekonomiczny, płeć, rasa, pochodzenie etniczne itp.) oraz poziomów sprawczości (Grenier, 2012). Podczas gdy załamania trajektorii życiowych mogą zwiększać podatność na wykluczenie, mogą również wzmacniać zdolności adaptacyjne i odporność oraz mobilizować zasoby (Cavalli et al., 2007). Okresy przejścia w cyklu życia (np. przejście na emeryturę) są również osadzone w instytucjonalnym przebiegu życia (Dannefer, 2012; Alwin, 2012), a zatem są kształtowane przez politykę, praktyki i normy wyłaniające się ze

struktur społecznych i instytucji. Uznając społeczno-kulturową i polityczną różnorodność miejsc, rozważania w prezentowanym osiągnięciu uwzględniają występowanie, w tych aspektach, zróżnicowania pomiędzy krajami.

4.4. Pytania badawcze i cele

Celem prezentowanego cyklu artykułów było stworzenie podstaw rozumienia doświadczeń załamania trajektorii życiowych i okresów przejścia (*lifecourse transitions*) w cyklu życia osób starszych, w kontekście akumulacji wielowymiarowego wykluczenia społecznego w starości (*old-age exclusion*) oraz roli miejsca (*place*) w tych procesach.

Sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Jak w literaturze przedmiotu i polityce społecznej rozumiane są okresy przejścia w cyklu życia osób starszych i ich powiązania z miejscem oraz ich związki z doświadczeniami wykluczenia w starości?
2. Jakie są empiryczne trajektorie wykluczenia społecznego w starości, wynikające z okresów przejścia w cyklu życia?
3. Jak okresy przejścia w cyklu życia wpływają na relację osób starszych z ich miejscem zamieszkania?
4. W jaki sposób relacje z miejscem mogą wpływać na wielowymiarowe wykluczenie społeczne w starości?
5. Jakie są strategie adaptacyjne osób starszych doświadczających okresów przejścia w cyklu życia?
6. Jaka jest rola miejsca w modelach interwencji politycznych i świadomości politycznej dotyczącej osób starszych?

W tabeli 1. zaprezentowano związek między sformułowanymi pytaniami badawczymi, celami badawczymi oraz wkładem poszczególnych artykułów z cyklu w uzupełnianie zdefiniowanej luki.

Tabela 1. Relacje między pytaniami badawczymi, celami i wkładem poszczególnych artykułów z cyklu.

Pytanie badawcze	Cel badawczy	Artykuł	Autorski wkład	Wykorzystane Metody
1. Jak w literaturze przedmiotu i polityce społecznej rozumiane są wydarzenia i okresy przejścia w cyklu życia osób starszych i ich powiązania z miejscem oraz ich związki z doświadczeniami wykluczenia w starości?	Odtworzenie rozumienia okresów przejścia w życiu osób starszych i ich wpływu na wykluczenie społeczne w starości.	A4	Odtworzenie sposobów rozumienia przez Interesariuszy okresów przejścia w życiu osób starszych i ich wpływu na wykluczenie społeczne w starości.	Jakościowa analiza treści 18 wywiadów eksperckich.
		A6	Odtworzenie sposobów rozumienia w literaturze okresów przejścia w życiu osób starszych i ich wpływu na wykluczenie społeczne w starości.	Scoping review (36 artykułów włączonych do analizy).
2. Jakie są empiryczne ścieżki wykluczenia społecznego w starości wynikające z okresów przejścia w cyklu życia?	Rozwinięcie zrozumienia ścieżek wykluczenia społecznego.	A1	Analiza przypadków wykluczenia społecznego wynikającego z okresów przejścia (emerytura, zmiana miejsca zamieszkania, załamanie stanu zdrowia i żałoba) w różnych kontekstach społeczno-kulturowych. Szczególna uwaga poświęcona jest adaptacji do zmiany statusu społecznego i zmian w sieciach wsparcia.	Jakościowa analiza treści 119 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami starszymi.
		A2	Badanie wpływu okresów przejścia w życiu na trajektorie wykluczenia społecznego. Analiza skupia się na identyfikacji mechanizmów, które mogą zarówno pogłębiać, jak i łagodzić negatywne skutki okresów przejścia związanych z przymusową migracją, początkami demencji i żałobą.	Jakościowa analiza treści 39 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami starszymi.
		A3	Rekonstrukcja nierówności i wykluczenia społecznego wynikającego z praktyk społecznych związanych z przejściem na emeryturę w kontekście post-	Jakościowa analiza treści 68 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami starszymi, w tym analiza semantyczna.

			komunistycznym.	
		A5	Badanie wpływu okresów przejścia w życiu na ścieżki wykluczenia, ze szczególnym uwzględnieniem załamania stanu zdrowia.	Jakościowa analiza treści 21 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami starszymi.
3. Jak wydarzenia i okresy przejścia w cyklu życia wpływają na relację osób starszych z miejscem zamieszkania?	Zbadanie relacji osób starszych z miejscem ich zamieszkania.	A1	Eksploracja, jak zmiana miejsca zamieszkania wpływa na doświadczenie wykluczenia w różnych kontekstach społeczno-kulturowych.	Jakościowa analiza treści 119 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami starszymi.
		A2	Eksploracja, jak zmiana miejsca zamieszkania wpływa na doświadczenie wykluczenia.	Jakościowa analiza treści 39 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami starszymi.
		A5	Eksploracja, jak różne typy miejsc zamieszkania wpływają na relacje i wykluczenie społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem złego stanu zdrowia w środowisku wiejskim.	Jakościowa analiza treści 21 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami starszymi.
4. W jaki sposób relacje z miejscem mogą wpływać na wielowymiarowe wykluczenie społeczne w starości?	Zbadanie wpływu relacji z miejscem na wykluczenie i włączenie społeczne w starości.	A1	Analiza roli miejsca zamieszkania w kontekście włączenia społecznego w różnych kontekstach społeczno-kulturowych.	Jakościowa analiza treści 119 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami starszymi.
		A2	Badanie, jak różne okresy przejścia wpływają na relacje z miejscem i wykluczenie.	Jakościowa analiza treści 39 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami starszymi.
		A5	Skoncentrowanie się na załamaniu stanu zdrowia jako krytycznym punkcie przejścia w cyklu życia i jego wpływie na wykluczenie społeczne. Analiza obejmuje badanie strategii radzenia sobie i wsparcia społecznego dostępnego dla	Jakościowa analiza treści 21 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami starszymi.

			osób starszych w obliczu kryzysów zdrowotnych.	
5. Jakie są strategie adaptacyjne osób starszych doświadczających okresów przejścia w cyklu życia i osiągających włączenie społeczne w miejscu?	Zbadanie strategii adaptacji do okresów przejścia.	A1	Analiza strategii adaptacyjnych w kontekście różnych wydarzeń życiowych.	Jakościowa analiza treści 119 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami starszymi.
		A2	Badanie sposobów adaptacji do zmian miejsca zamieszkania i ich wpływu na włączenie społeczne.	Jakościowa analiza treści 39 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami starszymi.
		A3	Analiza adaptacji do zmian wynikających z okresu przejścia w cyklu życia (przejścia na emeryturę).	Jakościowa analiza treści 68 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami starszymi, w tym analiza semantyczna
6. Jaka jest rola miejsca w modelach interwencji politycznych i świadomości politycznej dotyczącej osób starszych?	Zbadanie roli miejsca w modelach interwencji i świadomości decydentów, i interesariuszy w Irlandii.	A4	Eksploracja sposobów postrzegania okresów przejścia w starszym życiu i ich związku z wykluczeniem społecznym wśród interesariuszy na przykładzie Irlandii.	Jakościowa analiza treści 18 wywiadów eksperckich.
	Zbadanie roli miejsca w modelach interwencji.	A6	Przegląd literatury dotyczący wpływu polityk na relacje osób starszych z miejscem.	Scoping review (36 artykułów włączonych do analizy).

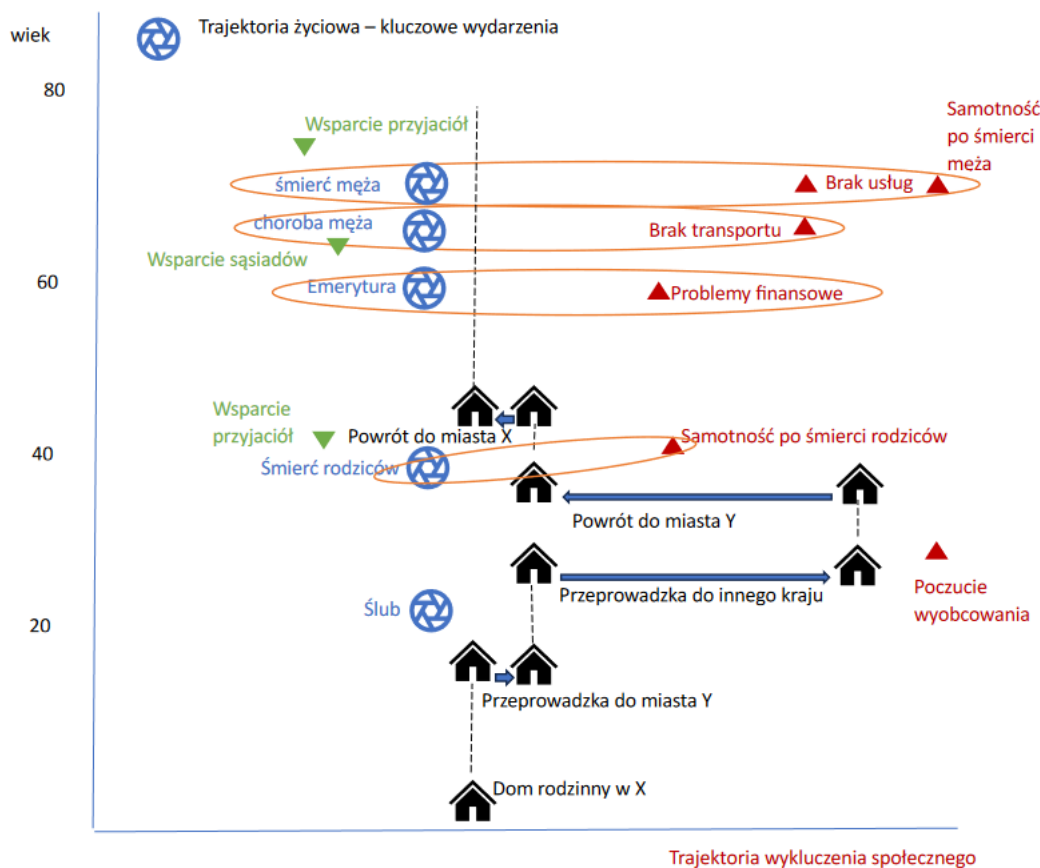
4.5. Metody badawcze

Zastosowane **metody** wynikały z przyjętych założeń teoretycznych i postawionych pytań badawczych. Poza A6, który stanowił wstępny wysiłek w zmapowaniu istniejącego stanu wiedzy za pomocą scoping review (Arksey & O'Malley, 2005), pozostałe artykuły wykorzystują metodologię jakościową, opierając się na analizie indywidualnych wywiadów pogłębionych. Wywiady te łączyły w sobie zarówno części biograficzne (Wengraf, 2004), częściowo ustrukturyzowane, z wykorzystaniem graficznych elementów, takich jak konwój społeczny (Antonucci et al., 2014) czy ścieżka życia (Rowles, 2008). Wśród tych artykułów A4 opierał się na wywiadach eksperckich z 18 interesariuszami z Irlandii, a wszystkie inne wykorzystywały dane z wywiadów (łącznie 247) z osobami starszymi (z Austrii, Czech, Hiszpanii, Irlandii, Polski, Niemiec) i dotyczyły historii ich życia, ze szczególnym uwzględnieniem okresów przejścia i załamania trajektorii życiowych i doświadczeń wykluczenia społecznego w jego różnorodnych wymiarach i formach w różnych miejscach.

Metodologia szczegółowo opisana jest w każdym artykule z cyklu. Warto podkreślić, że jako istotny wkład w rozwój dyscypliny nauki socjologiczne uważam także rozwój metodologii badawczej opierającej się na założeniach Wengrafa (2004) i adaptacji ścieżki życia według Hägerstranda (1970), rozwiniętej przez Rowles'a, do badania wielowymiarowego wykluczenia społecznego w starości.

Ścieżki życia zostały zilustrowane poprzez wizualną formę badania narracji uczestników. Trajektorie życiowe, trajektorie zamieszkania oraz trajektorie wykluczenia społecznego były zaznaczane różnymi kolorami na osobnych arkuszach przezroczystej folii, które następnie były na siebie nakładane. Przez nałożenie tych ścieżek na siebie i identyfikację punktów przecięcia kluczowych zwrotnych momentów w życiu osób badanych (por. rys. 1) z okresami, kiedy czuły się wykluczone uzyskiwano dodatkowe informacje, które prowadziły do dalszych pogłębionych narracji.

Przykładowe nałożenie na siebie trajektorii życiowych zaprezentowane na Rysunku 1. pozwala na uchwycenie momentów i okresów, w których trajektorie wykluczenia społecznego są powiązane z okresami przejścia (zaznaczonymi na niebiesko) oraz z miejscem zamieszkania (trajektoria oznaczana za pomocą grafiki domów i linii przerywanych dla oznaczenia zamieszkiwania w danym miejscu oraz strzałkami kierunkowymi obrazującymi przeprowadzki). W trakcie rozmów z Badanymi możliwe było wskazanie czynników zwiększających poczucie wykluczenia społecznego (zaznaczone na czerwono) oraz czynników zmniejszających to poczucie (zaznaczone na zielono). W zaprezentowanym przykładzie osoba badana wskazała na 4 przeprowadzki, 5 kluczowych z jej perspektywy okresów przejścia (ślub, śmierć rodziców, przejście na emeryturę, początek terminalnej choroby męża i jego śmierć).

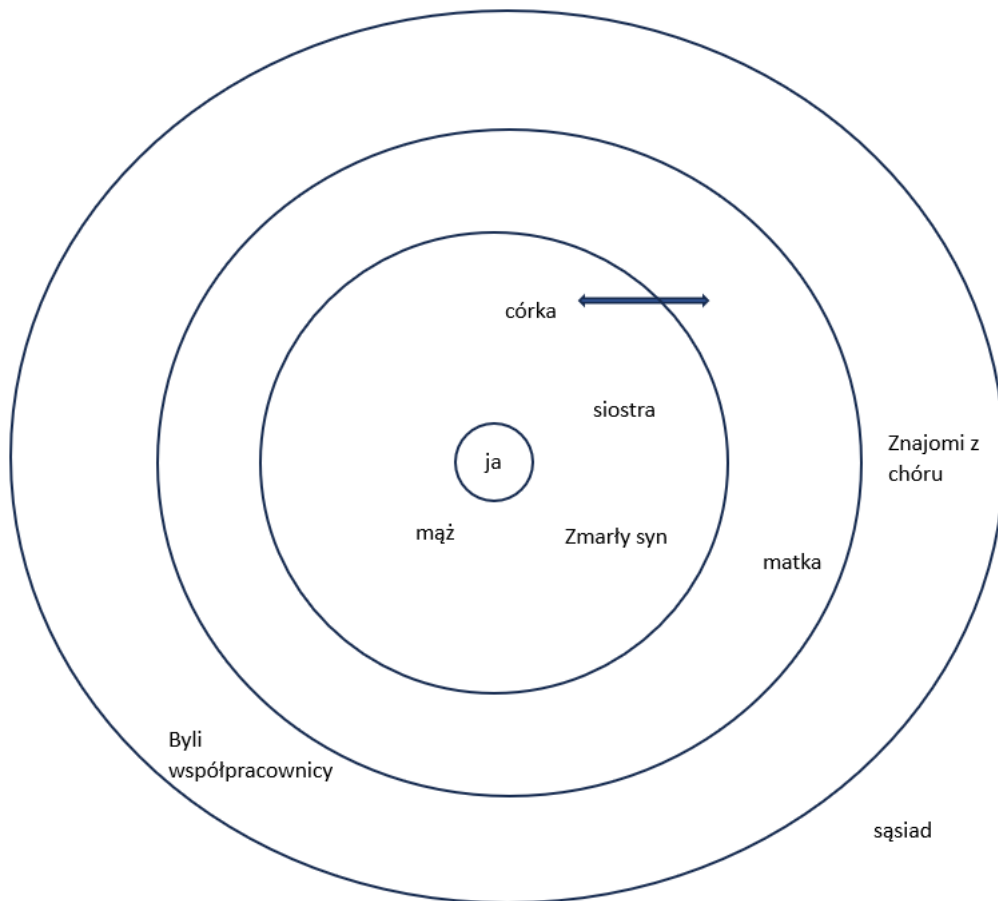
Rys 1. Przykład nałożenia na siebie 3 wykresów reprezentujących ścieżki życia badanych

Źródło: opracowanie własne, przetłumaczone i zanonimizowane.

W ramach projektu GENPATH, w jego części jakościowej, zasugerowałam wykorzystanie **modelu konwoju społecznego** (Antonucci et al., 2014) jako sposobu graficznej ilustracji relacji społecznych osób starszych zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zmodyfikowany sposób wykorzystania tego modelu umożliwił analizę dynamicznego aspektu relacji społecznych osób starszych.

Osoby badane były proszone o wyobrażenie sobie siebie na środku grafu zaprezentowanego na rysunku 2. Następnie osoby badane były proszone o wpisanie w pierwszym kręgu osób, z którymi czują się tak blisko związane, że trudno byłoby im sobie wyobrazić swoje życie bez nich. W drugim okręgu osoby badane miały wpisać osoby, z którymi nie czują się aż tak związane, ale które wciąż uważają za istotne w swoim życiu. Osoby, które nie znalazły się ani w pierwszym, ani w drugim kręgu, a które jednak uznawane były przez osoby badane za część ich sieci społecznej, miały zostać wpisane przez osoby badane w trzecim kręgu. Dodatkowo osoby badane były proszone o rozważenie relacji, które utraciły z różnych powodów i również zaznaczenie ich na wykresie. Osoby badane zostały zaangażowane w proces wizualizacji, co dostarczyło informacji o ewolucji relacji społecznych w cyklu życia. Rys 2. przedstawia model konwoju społecznego, który został użyty do graficznej ilustracji relacji społecznych osób starszych zagrożonych wykluczeniem społecznym. Użycie tej formy umożliwiło

zobrazowanie zmiennych relacji z córką osoby badanej, subiektywnego poczucia bliskości ze zmarłym synem oraz skomplikowanej relacji z sąsiadem, który jest częścią konwoju społecznego, jednak znajduje się poza kręgiem osób ważnych, jako osoba, której osoba badana nie lubi.

Rys 2. Przykładowy model konwoju społecznego

Źródło: opracowanie własne, przetłumaczone i zanonimizowane.

We wszystkich zaprezentowanych w cyklu artykułach wykorzystywałam oprogramowanie wspierające jakościową analizę danych (MaxQDA w A1 i A3, oraz Nvivo w A2, A4, A5, A6), a dzięki pracy w wieloosobowych zespołach wykorzystywaliśmy triangulacje badaczek i badaczy w procesie kodowania danych, co zwiększało trafność i rzetelność kodowania. Dane analizowane były z wykorzystaniem założeń jakościowej analizy treści (Clarke & Braun, 2017), teorii ugruntowanej (Charmaz, 2014) i analizy semantycznej (Robin, 1980), co wynikało z chęci zrozumienia szerszych kontekstów społecznych, wpływających na doświadczenia osób starszych w okresach przejścia w cyklu życia, odtworzenia ich rozumienia włączenia i wykluczenia społecznego, ról społecznych oraz miejsca.

4.6. Wyniki badań

W tej części skrótowo zaprezentuję w porządku chronologicznym wyniki analiz prowadzonych w poszczególnych artykułach z cyklu.

W pierwszym artykule z cyklu **[A6]**, wykorzystując *scoping review*, przeprowadziłam przegląd literatury międzynarodowej w celu zbadania roli miejsca w wykluczeniu społecznym w starości, wynikającym z krytycznych okresów przejścia w cyklu życia, skupiając się na doświadczeniach żałoby, pogorszenia stanu zdrowia (wykorzystując przykład demencji) i relokacji (wykorzystując przykład przymusowej migracji). Przegląd ostatecznie uwzględnił 36 publikacji i zidentyfikował trzy role, jakie może pełnić miejsce w związku z wykluczeniem społecznym w starości, wynikającym z okresów przejścia w cyklu życia: miejsce jako sceneria, miejsce jako domena i miejsce jako mediator. Rola mediatora jest najczęściej opisywana w istniejących opracowaniach, podkreślając znaczenie tego, gdzie ktoś mieszka w nasilaniu lub zmniejszaniu wykluczenia społecznego starości w trakcie okresów przejścia w cyklu życia.

Główne wyniki i wkład w rozwój dyscypliny nauki socjologiczne dotyczą odtworzenia rozumienia roli miejsca w kontekście gerontologii społecznej, szczególnie w odniesieniu do wykluczenia społecznego w starości. Przeprowadzona analiza wskazuje, że miejsce może pełnić różnorodne funkcje, od mobilizowania wsparcia po utrzymanie poczucia przynależności, co odzwierciedla jego wielowymiarowość. Ponadto różne okresy przejścia, takie jak żałoba czy demencja, są odmiennie postrzegane w literaturze, z uwzględnieniem różnorodnych aspektów miejsca. Niektóre badania wskazują na bezpośredni wpływ środowiska lokalnego na okresy przejścia, jak np. relokacja czy przymusowa migracja. W artykule podkreślone są również luki w literaturze, w tym słabe zrozumienie roli miejsca jako mediatora, brak teoretycznego zbadania okresów przejścia w późniejszym życiu, brak ram koncepcyjnych dotyczących wielowymiarowego wykluczenia w starości oraz ograniczona liczba badań empirycznych.

Bazując na zidentyfikowanych lukach, drugi artykuł **[A5]** zagłębia się w konkretną dziedzinę w ramach szerszego zakresu – strategii opracowywane przez starsze osoby z potrzebą stałej opieki w nawigowaniu opieką w środowiskach wiejskich. Ma on na celu zbadanie roli miejsca w rozwijaniu strategii adaptacyjnych osób starszych, doświadczających okresu przejścia w cyklu życia (tu: pogorszenie stanu zdrowia wymagające otrzymywania stałej opieki), uwzględniając wyzwania wynikające ze zmian demograficznych, ograniczonego dostępu do usług i odległości dzielącej wiejskie ośrodki od centrum. W badaniu wykorzystuję dane z 21 wywiadów pogłębionych z osobami starszymi żyjącymi w regionie Beeskow we wschodnich Niemczech i w województwie łódzkim w Polsce.

Badanie przyczynia się do rozwoju nauk socjologicznych w obszarze gerontologii społecznej, dostarczając międzynarodową perspektywę z Niemiec i Polski. Pokazuje, że pomimo różnic kulturowych i społecznych, miejsce odgrywa kluczową rolę w organizacji opieki w środowisku wiejskim. Artykuł przedstawia doświadczenia życiowe osób starszych żyjących z ciągłą potrzebą opieki w środowisku wiejskim, skupiając się na wykluczeniu społecznym, oferując głębsze zrozumienie relacji między miejscem a wykluczeniem społecznym w starości przez zastosowanie jakościowego podejścia. Analizy wskazują, że cztery wymiary miejsca: przestrzenne, środowiskowe, infrastrukturalne oraz społeczno-kulturowe mają znaczący wpływ na organizację opieki, przy czym kapitał społeczny i relacje w środowisku lokalnym są kluczowe dla przyjmowanych strategii opieki. Jednocześnie wyniki pokazują, że adaptacyjne strategie starzenia się w miejscu (*ageing in place*) mogą nie wystarczać do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Wnioski z badania wskazują na wielowymiarowość wykluczenia społecznego i znaczenie perspektywy miejsca w zrozumieniu tych procesów, nawet mimo pewnych deficytów wynikających z ograniczonego zakresu badań.

Następny artykuł z cyklu [A4], koncentrujący się na kluczowych okresach przejścia w cyklu życia osób starszych, w tym demencji, żałoby i przymusowej migracji, stanowi naturalne rozszerzenie wcześniejszych rozważań [zawartych w A6 i A5]. W tym artykule wykorzystuję dane pochodzące z wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z 18 interesariuszami z administracji publicznej i organizacji pozarządowych, którzy odgrywali określone role w opracowywaniu polityki krajowej, koordynacji wsparcia lub rzecznictwa na rzecz osób starszych na poziomie ogólnokrajowym i lokalnym w Irlandii.

Badanie wnosi wkład do dyscypliny nauki socjologicznej w obszarze gerontologii społecznej, akcentując znaczenie perspektyw interesariuszy, które pomagają identyfikować korzyści i wyzwania związane z miejscem i wykluczeniem społecznym wśród starszych osób. Opracowanie ujawnia istotne braki w istniejącej polityce społecznej i interwencjach społecznych, które często pomijają wpływ okresów przejścia w cyklu życia na doświadczenia osób starszych. Nieuwzględnianie perspektywy wielowymiarowego wykluczenia społecznego uniemożliwia zrozumienie złożonych potrzeb populacji osób starszych. Artykuł wskazuje także na różnice w pojmowaniu roli miejsca przez różnych interesariuszy. Miejsce najczęściej jest rozumiane jako mediator efektów okresów przejścia, wpływający na autonomię i bezpieczeństwo osób starszych. Przeprowadzone analizy wskazują na potrzebę integracji perspektywy miejsca w strategiach wsparcia, aby lepiej przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu w starości. Podkreśla luki w istniejących podejściach i wskazuje na potrzebę polityk uwzględniających życiowe doświadczenia starszych osób, co stanowi praktyczną rekomendację dla decydentów i praktyków także poza Irlandią.

Artykuł [A4] koncentrował się na trzech przykładach okresów przejścia w cyklu życia, takich jak demencja, żałoba i przymusowa migracja. Artykuł [A3] rozszerza tę perspektywę, włączając kolejny przykład okresu przejścia w cyklu życia, jakim jest przejście z pracy na emeryturę. W obu opracowaniach uwidacznia się wpływ miejsca, pojmowanego jako kontekst społeczno-kulturowy, na przeżywanie okresów przejścia przez starsze osoby. Niniejsze opracowanie skupia się na specyfice Polski i bada, w jaki sposób kontekst postkomunistyczny kształtuje procesy przechodzenia na emeryturę oraz interpretacje tożsamości emerytalnej, a także jak przyczynia się do tworzenia nierówności i wykluczeń. Analiza, oparta na 68 pogłębionych wywiadach z polskimi emerytami, pozwala na lepsze zrozumienie, jak różne konteksty kulturowe wpływają na doświadczenia starszych osób i ich uczestnictwo społeczne, co stanowi dodatkowy wkład w rozwój dyscypliny nauki socjologiczne. W kontekście gerontologii społecznej niniejsze badanie rozszerza dotychczasowe dyskusje na temat roli miejsca i okresów przejścia w życiu starszych osób, przez analizę praktyk emerytalnych z wykorzystaniem teorii praktyk społecznych (*practice theory*) (Smagacz-Poziemska et al., 2021). Badanie uwydatnia, jak różnorodne czynniki, takie jak polityka, sytuacja rodzinna czy stan zdrowia, kształtują różne doświadczenia emerytalne, przyczyniając się do (re)produkcji nierówności. Ta perspektywa, wraz z ujęciem intersekcyjnym, uwydatnia wpływ płci, statusu społeczno-ekonomicznego i wieku na emerytalne doświadczenia w Polsce. Rozważania na temat roli miejsca i zmieniających się definicji pojęcia emeryt wskazują na ewolucję terminu w kontekście postkomunistycznym i podkreślają potrzebę nowych badań.

W artykule [A2] dokonuję swoistej syntezy rozważań z artykułów A6, A5 i A4. Główny wkład tego artykułu polega na eksploracji okresów przejścia w późniejszym życiu jako czynników wielowymiarowego wykluczenia społecznego. Wyniki ilustrują, w jaki sposób różne okresy przejścia w cyklu życia, takie jak żałoba, początek demencji czy przymusowa migracja, mogą prowadzić do różnych form wykluczenia społecznego i nierówności. Artykuł [A2] przynosi nowe spojrzenie na rolę okresów przejścia w dynamice wykluczenia społecznego w starości, podkreślając, że to zjawisko wielowymiarowe i dynamiczne. Opracowanie ujmuje starzenie się przez pryzmat intersekcyjności, pokazując, jak różne okresy przejścia mogą wzajemnie wzmacniać doświadczenie wykluczenia społecznego. Wskazuje na przekrojowe mechanizmy, które przyczyniają się do tego zjawiska oraz na zmienne trajektorie czasowe, które obalają statyczne pojęcie wykluczenia. Podkreśla niepewność i brak kontroli, jakie okresy przejścia wprowadzają do życia osób starszych, postuluje opracowanie bardziej kompleksowych ram koncepcyjnych, które odzwierciedlą dynamikę tych procesów. Badanie zwraca uwagę na konieczność uwzględnienia tych zagadnień w polityce społecznej, aby skuteczniej przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu wśród osób starszych.

W artykule [A1] poszerzam rozważania prezentowane we wcześniejszych artykułach z cyklu, przenosząc je na poziom międzynarodowych analiz i dodatkowo podkreślam aspekt płci w analizowanych procesach wykluczenia w starości, koncentrując się na wymiarze relacji społecznych. Główny wkład niniejszego artykułu polega na zbadaniu doświadczeń związanych z okresami przejścia w cyklu życia i ich wpływu na wykluczenie z relacji społecznych wśród starszych mężczyzn i kobiet w czterech krajach europejskich. Badanie koncentruje się w szczególności na zrozumieniu, w jaki sposób płeć odgrywa rolę w kształtowaniu tych doświadczeń. Artykuł wnosi nową perspektywę do badania przemian w życiu starszych osób, skupiając się na różnicach w doświadczaniu tych zmian przez starsze kobiety i starszych mężczyzn. Doświadczanie różnych okresów przejścia (jak np. żałoba czy przejście na emeryturę) różni się między kobietami a mężczyznami i ma odmienne konsekwencje dla ich relacji społecznych. Kultura odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu tych doświadczeń, co jest widoczne w narracjach Badanych z różnych krajów. Kulturowe i historyczne tło wpływa na te doświadczenia, pokazując, jak przejścia życiowe są ze sobą powiązane i jak jedne okresy przejścia mogą prowadzić do kolejnych zmian, takich jak np. relokacja dla zapewnienia sobie opieki po załamaniu się stanu zdrowia. Badanie podkreśla dynamikę wykluczenia społecznego wynikającego z okresów przejść, sugerując, że odpowiednia polityka społeczna może wspierać aktywne życie społeczne starszych osób, szczególnie jeśli zapewni im wsparcie podczas kluczowych okresów przejścia. Wyniki te, ukazujące ogólne wzorce płciowe w międzynarodowej perspektywie, zwracają uwagę na potrzebę uwzględnienia różnorodności genderowej i kulturowej w podejściach do starzenia się i wykluczenia społecznego.

4.7. Wkład w dyscyplinę nauki socjologiczne

Zagadnienia dotyczące wykluczenia społecznego osób starszych podejmowane są w polskiej literaturze przedmiotu przez przedstawicieli wielu dyscyplin naukowych: architektury i urbanistki, etnologii i antropologii kulturowej, nauk medycznych, ekonomii i finansów, nauk prawnych czy nauk socjologicznych. Wynika to ze specyfiki gerontologii społecznej, która wykorzystuje multidyscyplinarne podejście do badania procesów starzenia się. Swój dorobek rozpatruję w kategoriach subdyscypliny nauk socjologicznych jaką jest socjologia starości i starzenia się. Należy jednak podkreślić, że zagadnienia, które podejmuję w swojej pracy badawczej dotyczą nie tylko nauk socjologicznych, ale i geografii społeczno-ekonomicznej, jak też nauki o polityce i administracji. Zaprezentowany cykl artykułów proponuje traktowanie okresów przejścia w cyklu życia jako mechanizmów, które mogą wpływać na wielowymiarowe wykluczenie społeczne w starości. Wybrane okresy przejścia stanowią istotne zagadnienia dla polityki społecznej i oznaczają fundamentalne globalne wyzwania dla europejskich starzejących się społeczeństw (np. Cornwell, 2015; Mölsä et al.,

2014; Österholm i Samuelsson, 2015; Lissitsa i Chachashvili-Bolotin, 2015). Ryzyko wykluczenia społecznego wynikające z tych okresów przejścia może łączyć się ze zmianą statusu społeczno-ekonomicznego jednostki bądź załamaniem się lub zmianą systemu instytucjonalnego w społeczeństwie lub wpływem ich obu (Meyer 2009). Jak wskazano w zaprezentowanym cyklu artykułów, mechanizmy te mogą być związane z samym okresem przejścia (np. wykluczenie w relacjach społecznych z powodu żałoby), zarządzaniem nim (np. trudności w dostępie do usług wsparcia dla osób z demencją) i symbolicznym znaczeniem im nadawanym (np. stygmatyzacja osób doświadczających przymusowej migracji). Mogą one również prowadzić do nagłego wykluczenia lub rozpoczynać jego długotrwałe trajektorie, w których wykluczenie kumuluje się w czasie (Meyer, 2009; Grenier, 2012).

Dotychczasowa literatura dotycząca cyklu życia podkreśla znaczenie miejsca jako kontekstu społeczno-kulturowego, który może kształtować codzienne rutyny, wydarzenia i okresy przejściowe (Elder i Johnson, 2003; Elder i in., 2003; Elder i Shanahan, 2006). Jednak poza uznaniem potrzeby zrozumienia przestrzennych i czasowych wymiarów okresów przejścia w cyklu życia, istniejąca literatura nie badała ich konsekwencji dla wykluczenia osób starszych. Podczas gdy istnieje rosnąca literatura dotycząca wpływu sąsiedztwa (*community*) na przebieg życia, powiązania między miejscami a jednostkami nie są dobrze rozumiane (Browning et al., 2016). Miejsce pozostawało zatem tematem niedostatecznie zgłębnionym w badaniach nad przebiegiem życia (Hendricks 2012), co zmienił zaprezentowany cykl artykułów.

W moim wkładzie w dyscyplinę nauk socjologicznych skoncentrowałam się na konkretnych obszarach, które mają kluczowe **znaczenie dla pełniejszego zrozumienia zjawiska wykluczenia społecznego w okresie starości**. Analizując dostępną literaturę, moje prace, takie jak artykuł A6, skoncentrowały się na wyodrębnieniu roli miejsca jako dynamicznego mediatora w procesach wykluczenia społecznego, zwłaszcza w okresach przejściowych w cyklu życia. W artykule A5 omówiłam strategie rozwijane przez osoby starsze, wymagające ciągłej opieki, na obszarach wiejskich. Ten obszar badań poszerza zrozumienie, w jaki sposób miejsce wpływa na dynamikę opieki, podkreślając istotną rolę relacji społecznych w minimalizowaniu wykluczenia społecznego w podeszłym wieku, wynikającego z pogorszenia stanu zdrowia. Z kolei przedstawione w artykule A4 perspektywy interesariuszy koncentrowały się na łączeniu teorii z praktyką, ukazując praktyczne aspekty roli miejsca w okresach przejściowych cyklu życia. Te spostrzeżenia posłużyły do identyfikacji luk w obecnych politykach społecznych i zasygnalizowania potrzeby stworzenia holistycznych ram dla skutecznych działań przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu w starości.

W moich badaniach przywiązywałam również wagę do aspektów kulturowych i płciowych, co zostało szczegółowo omówione w dwóch artykułach: A3, dotyczącym okresu przejścia (emerytura)

w kontekście postkomunistycznym oraz A1, gdzie podkreślono doświadczenia związane z płcią w różnych okresach przejść (emerytura, załamanie stanu zdrowia, przeprowadzka i żałoba). Te prace oferują wgląd w kulturowe i genderowe nierówności w doświadczeniach okresów przejściowych, uwzględniając różnice kulturowe i dostarczając pogłębionego zrozumienia, w jaki sposób okresy przemian w cyklu życia mogą wpływać na wykluczenie społeczne w starości.

Odnosząc się do mechanizmów i dynamiki wykluczenia społecznego, większość artykułów w cyklu, takich jak A1, A2, A4, A5, koncentruje się na badaniu wielowymiarowych aspektów tego zjawiska. Kwestionują one tradycyjne perspektywy oparte na statycznym rozumieniu, identyfikując okresy przemian w cyklu życia jako potencjalne źródła wykluczenia społecznego w starości. W sumie, wszystkie te prace przyczyniają się do pogłębionego rozwoju perspektywy cyklu życia w badaniach nad wykluczeniem społecznym w starości.

4.8. Omówienie pozostałych osiągnięć niewchodzących w skład cyklu

Zarówno przed, jak i po zdobyciu stopnia doktora, moje badania charakteryzowały się konsekwentnym i głębokim zaangażowaniem w eksplorację złożonych zjawisk związanych ze starzeniem się społeczeństwa. Moje prace badawcze, obejmujące szeroki wachlarz publikacji zaprezentowanych w Wykazie, świadczą o głębokim zainteresowaniu tym obszarem, a także dążeniu do rozwoju innowacyjnych podejść w badaniu tych kluczowych zagadnień w społeczeństwach starzejących się.

W okresie poprzedzającym uzyskanie stopnia doktora moje badania naukowe skoncentrowane były wokół dwóch istotnych obszarów w ramach subdyscypliny socjologii jaką jest socjologia starości i starzenia się: **kultury starości**, a także **na starzeniu się w środowisku miejskim**. Te wczesne badania, które zaowocowały szeregiem publikacji, stanowiły gruntowne fundamenty pod moje późniejsze, bardziej kompleksowe badania w tych dziedzinach.

Publikacje z tego okresu, takie jak ***Nowe zjawiska i procesy w badaniach nad polskimi kulturami starości*** (2015, współredagowane z W. Kowalikiem), koncentrują się na złożonych interakcjach między starzeniem się a polskim kontekstem kulturowym. Ta praca, badając różnorodność doświadczeń starości, wskazywała, jak konteksty społeczno-kulturowe kształtują postrzeganie i doświadczanie starości.

Równie istotna była praca ***Młodzi emeryci w Polsce. Między biernością a aktywnością*** (2014, współautorstwo z Krzyżowskim Ł., Kowalikiem W., i Suwadą K.), która koncentrowała się na życiu młodych emerytów w Polsce. Badanie to obejmowało analizy procesów decyzyjnych związanych z przejściem na emeryturę, a także sposobów, w jaki osoby przechodzące na emeryturę angażują się w życie społeczne.

W obszarze na styku socjologii starości i starzenia się oraz socjologii miasta moje badania skupiły się na analizie, jak miejskie środowiska adaptują się do potrzeb starzejącej się populacji. W szczególności publikacja ***Starzenie się społeczeństwa jako wyzwanie dla miast w XXI wieku. Pomiar wizerunku Krakowa jako age friendly city*** (2014, współautorstwo z Pilch K.) wniosła wkład w zrozumienie, jak miejska infrastruktura i miejska polityka społeczna mogą wspierać aktywne starzenie się. Przez skupienie się na Krakowie, jako modelowym przykładzie, praca dostarczała istotnych wskazówek na temat tego, jak miasta mogą dostosowywać się do potrzeb starszych mieszkańców.

Po uzyskaniu stopnia doktora moje badania zaczęły obejmować szerszy zakres tematów i metod, pozwalając na głębsze zrozumienie i analizę złożonych problemów związanych ze starzeniem się społeczeństwa. Wprowadziłam innowacyjne metody badawcze, co pozwoliło dokonać zbadania bardziej złożonych i wielowymiarowych aspektów starzenia się. Moje badania z tego okresu charakteryzują się interdyscyplinarnością i holistycznym podejściem do problematyki starzenia się, co jest typowe dla prac z obszaru gerontologii społecznej. Dwa podstawowe obszary mojej refleksji dotyczą metodologii badań nad procesami starzenia się oraz roli miejsca.

Partycypacyjne metody badawcze i zaangażowanie osób starszych jako współtwórców procesu badawczego:

W zakresie partycypacyjnych metod badawczych, wspólnie z A. Wanką, zredagowałam ***Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research***. W pierwszym rozdziale tego tomu, ***Participatory approaches in Ageing research, an overview***, zamieszczony został wstęp do refleksji nas sposobami zaangażowania starszych osób w badania nad starzeniem się w roli wykraczającej poza bycie przedmiotem procesu badawczego. Rozwijam założenia prowadzenia badań nie „o osobach starszych”, ale „z osobami starszymi”.

Rozdziałem ***Participatory approaches in Ageing research, future perspectives*** zamykamy tom, wytyczając przyszłe kierunki dla partycypacyjnych metod w badaniach nad starzeniem. Dodatkowo w rozdziale ***Role of reflexivity in challenging participation inequality in participatory approaches with older adults*** podkreślam znaczenie refleksyjności w badaniach partycypacyjnych jako sposobu na ograniczanie nierówności w uczestnictwie starszych osób w badaniach partycypacyjnych.

Rola miejsca:

Rozdział ***The Relationship Between Place and Life-Course Transitions in Old-Age Social Exclusion: A Cross-Country Analysis***, napisany we współautorstwie z A. Wanką, K. Walshem i F. Oswaldem, przybliży złożoność związku pomiędzy miejscem a okresami przejść w cyklu życia w kontekście wykluczenia społecznego w starości, poprzez analizę porównawczą między różnymi krajami.

Z kolei w rozdziale *Understanding and performing care in rural contexts in Central Europe* skupiam się na strategiach opiekuńczych stosowanych przez osoby starsze w wiejskich obszarach Europy Środkowej. Praca ta bada, jak starzenie się w kontekście wiejskim wymaga zrozumienia specyficznych uwarunkowań i dostępnych zasobów.

Podsumowując, moje badania po doktoracie przyczyniają się do zrozumienia wpływu partycypacyjnych metod badawczych na włączenie starszych osób w procesy badawcze, roli miejsca i przestrzeni w starzeniu się, znaczenia pracy i zatrudnienia, a także wpływu technologii na jakość życia w starości. Prace te nie tylko stanowią kontynuację mojej wcześniejszej pracy badawczej, skoncentrowanej na tematyce socjologii starzenia się, ale także poszerzyły zakres moich zainteresowań i umiejętności badawczych. Moje zaangażowanie w badanie złożonych problemów gerontologii społecznej świadczy o mojej zdolności do prowadzenia badań, które są zarówno teoretycznie innowacyjne, jak i społecznie istotne, przyczyniając się do rozwoju wiedzy w dyscyplinie nauk socjologicznych.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

Moje międzynarodowe zaangażowanie rozpoczęło się od stypendium Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD) na Universität Leipzig w roku akademickim 2005/2006, gdzie podczas studiów magisterskich zainicjowałam swoje zainteresowanie socjologią jakościową dzięki współpracy z profesorem Heleną Flam. Następnie w 2010 roku, w czasie studiów doktoranckich, uczestniczyłam w szkole letniej (Summer School) organizowanej przez Jena Graduate School Human Behaviour in Social & Economic Change na temat „Identity, Innovation and Aging”. Tam miałam okazję współpracować z profesorem Rainerem K. Silbereisenem.

W trakcie swojej kariery, po uzyskaniu stopnia doktora, pracowałam w dwóch ośrodkach zagranicznych i dwóch krajowych. Odbyłam także jeden zagraniczny staż badawczy.

W latach 2020-2023 byłam zatrudniona na **Uniwersytecie Wiedeńskim**. Pełniłam kierownicze funkcje w dwóch projektach: A life course perspective on the GENdered PATHways of exclusion from social relations in later life, and its consequences for health and wellbeing (**GENPATH**), gdzie kierowałam zadaniem w ramach międzynarodowego konsorcjum oraz w projekcie Socially Excluded Older Adults: Voices and Experiences (**SEVEN**), gdzie pełniłam rolę pomysłodawczynie i współkierowniczką projektu. Poza działalnością badawczą, w tym czasie pełniłam także rolę promotorki pomocniczej w przewodzie doktorskim mgr Rebeki Rohner „Doing Independence: Praktiken der Selbstständigkeit im höheren Alter”, rolę opiekunki stażu naukowego mgr Alice Willson z University of York.

W latach 2018-2020 byłam zatrudniona na **University of Galway**, gdzie pracowałam jako główna badaczka w projekcie: „Investigating the interrelationship between life-course ruptures and place in old-age social exclusion” (**PLACED-Lives**) oraz wspierałam działania w projekcie „Life-course and structural determinants of positive subjective health amongst older adult Travellers and homeless people” (**OTOH**).

W roku 2018 przebywałam na stażu badawczym (Short Term Scientific Mission) w **Institut für Gerontologische Forschung** w Berlinie, gdzie pełniłam rolę kierowniczkę projektu „Care in Place”.

Od roku 2021 współpracuję także z **Uniwersytetem Jagiellońskim** w Krakowie, w ramach międzynarodowego projektu „Exclusion and Inequality in Late Working Life: Evidence for Policy Innovation Towards Inclusive Extended Work and Sustainable Working Conditions in Sweden and Europe” (EIWO) oraz współpracowałam w projektach „Inkubator Włączenia Społecznego (IWS)”, „Stres i Wykluczenie Społeczne Opiekunów Nieformalnych Osób Żyjących z Demencją w Początkowej Fазie Pełnienia Opieki (SIWSON)”. Aktualnie jestem zaangażowana także w projekt „Older Adults Co-Creating a Sustainable Age-friendly City” (City &Co).

W latach 2010-2024 pracowałam na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie, gdzie zaangażowana byłam w liczne projekty badawcze realizowane przez Katedrę Socjologii, moje własne projekty badawcze oraz współpracowałam z Fundacją Gospodarki Publicznej.

Jako badaczka posiadająca doświadczenie w dziedzinie nauk społecznych, miałam okazję wnieść wkład w kilka międzynarodowych i krajowych projektów badawczych związanych z tematyką wykluczenia społecznego i starzenia się. Poniżej przedstawiam szczegółowy opis mojego wkładu podczas pracy w poszczególnych uczelniach i instytucjach naukowych.

Institut Socjologii, University of Vienna, Wiedeń, Austria (marzec 2020 - październik 2023):

1. Projekt badawczy „SEVEN: Socially Excluded Older Adults: Voices and Experiences” (listopad 2020 - październik 2023).

- W tym projekcie skupiłam się na badaniu w sposób partycypacyjny doświadczeń starszych osób społecznie wykluczonych;
 - Opracowałam i wprowadziłam innowacyjne metody badawcze w ramach podejścia citizen science, aby zwiększyć dokładność danych oraz umożliwić udział Badanych w całym procesie badawczym w roli współtwórców, a nie obiektu badań;
 - Wspólnie z prof. Franzem Kollandem pozyskałam finansowanie w wysokości 48,037 euro na okres 23 miesięcy w ramach FWF Call on Top Citizen Science;
 - Pełniłam rolę współkierującej oraz liderki wszystkich Pakietów Pracy;
 - W projekcie współpracowałam z następującymi osobami: prof. Franz Kolland (Universität Wien), dr Anna Wanka (Goethe University Frankfurt am Main) oraz mgr Katrin Lehner (Universität Wien).
- **W ramach projektu opublikowałam cztery publikacje:**

1. **Urbaniak, A.** (2023). Role of reflexivity in challenging participation inequality in participatory approaches with older adults. [in:] Urbaniak A, Wanka A (eds). Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research, Routledge: London, pp. 17-30 (DOI: 10.4324/9781003254829-3);
2. Wanka, A., **Urbaniak, A.** (2023). Partizipative Alter(n)sforschung. Zeitschrift für Gerontologie Geriatrie 56, 357–361. <https://doi.org/10.1007/s00391-023-02209-9>; **IF:1,2**;
3. **Urbaniak, A.** (2021). Designing Participatory Aging Research on Exclusion From Social Relations: A Citizen Science Project, Innovation in Aging, Volume 5, Issue Supplement_1, 2021, Page 386, <https://doi.org/10.1093/geroni/igab046.1505>; **IF:7**;
4. Wanka, A., **Urbaniak, A.** (2021). Doing Aging Research Together: Innovative Perspectives on Participatory Approaches, Innovation in Aging, Volume 5, Issue Supplement_1, 2021, Page 386, <https://doi.org/10.1093/geroni/igab046.1503>; **IF:7**.

- **W ramach projektu wygłosiłam 11 wystąpień konferencyjnych:**

1. Podejścia partycypacyjne z osobami starszymi, XV Zjazd Naukowy Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego, Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego, Poznań, Listopad 2023 (**A. Urbaniak**);
2. Co-creation of Research and Policy with Older Adults in Risk Societies, XVIII Kongres Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, Uniwersytet Warszawski, Polska: wrzesień 2022 (**A. Urbaniak**);
3. What is going on here? Tackling participation inequality and the need for reflexivity in participatory approaches in ageing research: Participatory Approaches with older adults, British Society of Gerontology Annual Conference 2023 online hosted by University of East Anglia: lipiec 2023 (**A. Urbaniak, A. Wanka**);
4. Doing Research Together: The Role of Reflexivity in Increasing Inclusivity of Participatory Approaches with Older Adults, XX ISA World Congress of Sociology, Melbourne, Australia: lipiec 2023 (**A. Urbaniak, A. Wanka**);
5. The 'What, Why, and How' of Participatory Approaches in Ageing Research: An Overview, Research Network on Ageing European Sociological Association 6th Mid-term conference, Vienna, Austria: lipiec 2022 (**A. Urbaniak, A. Wanka**);
6. Reflexivity in Co-Creation Processes: Doing Research on Exclusion from Social Relations with Older Adults and Stakeholders, 26th Nordic Congress of Gerontology, Odense, Denmark: czerwiec 2022 (**A. Urbaniak, A. Wanka**);
7. Methods and approaches in co-creation of research processes with older adults, 26th Nordic Congress of Gerontology, Odense, Denmark: czerwiec 2022 (**A. Urbaniak, A. Wanka**);
8. Interessenvertreter und ältere Erwachsene als Mitgestalter des Forschungsprozesses einzubeziehen, webinar Gendered experiences in later life: social relationships and roles, informal care and ageing well, European Centre for Social Welfare Policy and Research, listopad 2021 (**A. Urbaniak**);
9. Designing participatory aging research on exclusion from social relations: a citizen science project, GSA 2021 Annual Scientific Meeting, online: listopad 2021 (**A. Urbaniak**);
10. Participatory Approaches with Older Adults: Interdisziplinäre Alternswissenschaft (IAW) und Frankfurter Forum für interdisziplinäre Altersforschung (FFIA), Frankfurt /Main, online: 30.10.2023 (**A. Urbaniak**) *na zaproszenie;
11. Participatory Approaches in Ageing Research. A scoping review, British Society of Gerontology Annual Conference 2022 online hosted by UWE Bristol: lipiec 2022 (**A. Urbaniak**).

Szczegółowe informacje o projekcie dostępne są online:

[https://ucris.univie.ac.at/portal/en/projects/social-exclusion-voices-and-experiences\(49a19f93-739b-4d80-aad6-f2c55ef0c7f8\).html](https://ucris.univie.ac.at/portal/en/projects/social-exclusion-voices-and-experiences(49a19f93-739b-4d80-aad6-f2c55ef0c7f8).html) [dostęp: 12.01.2024].

2. Projekt badawczy GENPATH: A life course perspective on the GENDERed PATHways of exclusion from social relations in later life, and its consequences for health and wellbeing (marzec 2020 - grudzień 2022).

- W projekcie GENPATH, którego celem było zrozumienie różnic płciowych w wykluczeniu społecznym i jego wpływie na zdrowie i dobre samopoczucie w starszym wieku, pełniłam rolę współkierującej zadaniem trzecim (WP 3) pod nazwą: The gendered nature of the lived experiences of exclusion from social relations;
 - Koordynowałam międzynarodowym zespołem badawczym z siedmiu krajów, rozwijając strategię badawcze i metodologiczne w tym zadaniu;
 - Przeprowadziłam szkolenia z zakresu analizy danych jakościowych dla zespołu oraz zajmowałam się pracą terenową w Austrii;
 - W ramach projektu współpracowałam między innymi z następującymi osobami: prof. Franz Kolland z Universität Wien, prof. Lucie Vidovičová z Masaryk University, prof. Kieran Walsh National University of Ireland, Prof. Andreas Motel-Klingebiel z Linköping University, prof. Feliciano Villar Posada z Universidad de Barcelona, prof. Ariela Lowenstein z University of Haifa i Marja Aartsen z Oslo and Akershus University College.
- **W ramach tego projektu opublikowałam cztery publikacje:**
 1. **Urbaniak, A.**, Walsh, K., Galčanová-Batista, L., Petrová Kafková, M., Sheridan, C., Serrat, R., Rothe, F. (2023). Life-course transitions and exclusion from social relations in the lives of older men and women. *Journal of Aging Studies*, 65, 101137. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2023.101137>, IF:2,3;
 2. Galčanová-Batista, L., **Urbaniak, A.**, & Wanka, A. (2022). Doing ageing research in pandemic times: a reflexive approach towards research ethics during the COVID-19 pandemic. *Ageing & Society*, 1-12. doi:10.1017/S0144686X22000733; IF:2,5;
 3. Aartsen, M., Walsh, K., Villar, F., Lowenstein, A., Katz, R., Naim, S. P., Motel-Klingebiel, A., Wanka, A., **Urbaniak, A.**, Hansen, T., & Vidovičová, L. (2021). Exclusion from Social Relations in Later Life and the Role of Gender: A Heuristic Model. *Gender a Výzkum/Gender and Research*, 22(1), 16-35. <https://doi.org/10.13060/gav.2021.005>;
 4. Wanka, A., **Urbaniak, A.**, Walsh, K., Oswald, F., (2020). The Relationship Between Housing, Life-Course Transitions, and Old Age Social Exclusion: A Cross-Country Analysis, *Innovation in Aging*, Volume 4, Issue Supplement_1, 2020, Page 596, <https://doi.org/10.1093/geroni/igaa057.2002>; IF:7.
 - **W ramach tego projektu wygłosiłam osiem wystąpień konferencyjnych:**
 1. How Do life Course Transitions Impact Older Women and Men's Exclusion from Social Relationships? Perspectives From Five European Countries, *Ageing & Social Change: Twelfth Interdisciplinary Conference*, Kraków, Poland: wrzesień 2022 (**A. Urbaniak**, R. Serrat, F. Rothe, C. Sheridan, M. Petrová Kafková);
 2. Understanding (un)linkages in life course transitions: social embeddedness and transitional risk in later life *British Society of Gerontology Annual Conference 2022* online hosted by UWE Bristol: lipiec 2022 (**A. Urbaniak**, A. Wanka);
 3. (Un)Linked Lives in Linked Transitions: Relational Perspectives on Life Course Transitions and Social In- and Exclusion, *26th Nordic Congress of Gerontology*, Odense, Denmark: czerwiec 2022 (**A. Urbaniak**, A. Wanka);
 4. Understanding measurements of exclusion from social relations in later life: insights from a mixed methods study „AMASE” *Conference*, Bucharest, Romania: październik 2021 (**A. Urbaniak**, A. Wanka, M. Aartsen);

5. Impacts of linked transitions on exclusion from social relations in older age, International Conference „Ageing Connects 2021”, Praha, Czech Republic: październik 2021 (**A. Urbaniak**, A. Wanka);
6. Exclusion from social relations in later life in the context of COVID-19 Pandemic, 15th conference of the European Sociological Association, Barcelona, Spain: sierpień 2021 (**A. Urbaniak**);
7. Doing ageing research in COVID-19 pandemic times and insights from reflexive ethics, British Society of Gerontology 50th Annual Conference, online hosted by Lancaster University: lipiec 2021 (L. Galčanová Batista, **A. Urbaniak**, A. Wanka);
8. The Lived Experience of Exclusion from Social Relations: Gender perspective, IV ISA Forum of Sociology, Porto Alegre, Brazil: luty 2021 (**A. Urbaniak**, A. Wanka).

Szczegółowe informacje o projekcie dostępne są online: <http://gender-net-plus.eu/genpath/> [dostęp: 12.01.2024].

Irish Center for Social Gerontology, University of Galway, Galway, Irlandia (luty 2018 - luty 2023):

1. Projekt badawczy PLACED-Lives (2018-2020).

- W projekcie PLACED-Lives, badającym wpływ okresów przejść życiowych w starszym wieku na kumulację wykluczenia społecznego, odpowiadałam za trzy zadania: WP1 pod nazwą: „Contextualising life-course ruptures in place”, WP3 pod nazwą „Narrative understandings” i WP4 pod nazwą „Place, in policy and practice”;
 - Opracowałam kryteria analizy scoping review i przeprowadziłam przegląd literatury;
 - Opracowałam i zrealizowałam badania jakościowe, w tym wywiady pogłębione z kluczowymi interesariuszami i osobami starszymi doświadczającymi krytycznych przejść życiowych;
 - Utrzymywałam relacje z kluczowymi interesariuszami projektu;
 - W projekcie współpracowałam z następującymi osobami: prof. Kieran Walsh (University of Galway), dr Sinead Keogh (University of Galway) oraz dr Stephen O’ Neill (University of Galway).
- **W ramach projektu opublikowałam sześć publikacji:**
 1. Walsh, K., **Urbaniak, A.** (2023). Social exclusion and critical transitions in later life: Trajectories, forms and mechanisms. *Journal of Aging Studies*, 65, 101137. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2023.101137>, **IF:2,3**;
 2. **Urbaniak, A.**, Walsh, K. (2020). Policy and practise perspectives on older adult critical life-course transitions and place in Ireland. *Health and Social Care in the Community*, 29(5), e97-e106. doi:<https://doi.org/10.1111/hsc.13249> **IF:2,4**;
 3. **Urbaniak, A.**, Walsh, K. (2019). The interrelationship between place and critical life transitions in later life social exclusion: A scoping review. *Health & Place*, 60, 102234. doi: <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2019.102234>, **IF:4,8**;
 4. **Urbaniak, A.**, Wanka, A., Walsh, K., Oswald, F. (2021). The Relationship Between Place and Life-Course Transitions in Old-Age Social Exclusion: A Cross-Country Analysis. [in:] Walsh K., Sharf T., Van Regenmortel S., Wanka A.(eds). *Social Exclusion in Later Life. Interdisciplinary and Policy Perspectives*, Springer: Cham, pp. 209-221. (<https://doi.org/10.1007/978-3-030-51406-8>);
 5. Wanka, A., **Urbaniak, A.**, Walsh, K., Oswald F. (2020). The Relationship Between Housing, Life-Course Transitions, and Old Age Social Exclusion: A Cross-Country Analysis, *Innovation in Aging*, Volume 4, Issue Supplement_1, 2020, Page 596, <https://doi.org/10.1093/geroni/igaa057.2002>; **IF:7**;

- Walsh, K., **Urbaniak, A.** (2018). The Interrelationship Between Life-Course Ruptures And Place In Old-Age Social Exclusion: A Scoping Review, *Innovation in Aging*, Volume 2, Issue suppl_1, November 2018, Page 218, <https://doi.org/10.1093/geroni/igy023.802>; **IF:7.**

- **W ramach tego projektu wygłosiłam dwa wystąpienia konferencyjne:**

1. The interrelationship between life-course ruptures and place in old-age social exclusion: a scoping review, 6th International REIACTIS Conference „Inclusive society and ageing”, REIACTIS, Metz, France: luty 2020 (**A. Urbaniak**);
2. The interrelationship between life-course ruptures and place in old-age social exclusion: a scoping review, GSA 2018 Annual Scientific Meeting, Boston, USA: listopad 2018 (**A. Urbaniak**, K. Walsh).

2. Projekt badawczy Life-course and structural determinants of positive subjective health amongst older adult Travellers and homeless people (OTOH).

- W projekcie tym opracowałam adekwatne kulturowo materiały wizualne i przeprowadziłam grupowe dyskusje oraz wywiady indywidualne z osobami ze społeczności Travellers, wykorzystując metodę biograficzno-narracyjno-interpretacyjną.

W ramach tego projektu byłam zaangażowana w jedną publikację:

1. Walsh, K., **Urbaniak, A.**, Carroll, B. (2020). Housing and Environmental Uncertainty in Constructions of Exclusion Arising From Critical Life-Course Ruptures, *Innovation in Aging*, Volume 4, Issue Supplement_1, 2020, Page 596, <https://doi.org/10.1093/geroni/igaa057.2004>; **IF:7.**

Szczegółowe informacje o projekcie dostępne są online: <https://icsg.ie/our-projects/otoh/> [dostęp: 12.01.2024]

Institut für Gerontologische Forschung e.V Berlin, Niemcy (październik 2019):

Projekt badawczy „Care in Place”.

- Ten projekt miał na celu zbadanie wpływu przestrzeni na codzienne życie starszych osób zależnych w środowiskach wiejskich oraz rozwinięcie zrozumienia związku między wykluczeniem społecznym a dostępem do usług opiekuńczych w międzynarodowej perspektywie.
- Byłam odpowiedzialna za przygotowanie koncepcji projektu, zdobycie środków na jego finansowanie (grant 2 000 euro na Short Term Scientific Mission z budżetu COST Action ROSE-net) i kierowanie częścią analityczną.
- W ramach tego projektu współpracowałam z prof. Josefina Heusinger (Institut für Gerontologische Forschung e.V) oraz dr Katrin Falk (Institut für Gerontologische Forschung e.V).
- **W związku z tym projektem powstały dwie publikacje:**

1. **Urbaniak, A.** (2020). Understanding and performing care in rural contexts in Central Europe. [in:] Skinner M., Winterton R., and Walsh K. (eds). Rural Gerontology: Towards Critical Perspectives on Rural Ageing, Routledge: London, pp.210-221 (ISBN 9780367894795);
2. **Urbaniak, A.,** Falk, K., & Heusinger, J. (2020). Navigating care in rural areas: Strategies employed by older adults with continuing care needs and their impact on social exclusion. Health & Place, 66, 102423. doi: <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2020.102423>, **IF:4,8**.

• **W ramach tego projektu wygłosiłam dwa wystąpienia konferencyjne:**

1. Gendered Life Courses and Care: Understanding and Performing Care in Rural Contexts in Central Europe, 9th Interdisciplinary Conference Aging & Social Change, University of Vienna, Austria: wrzesień 2019 (**A. Urbaniak**);
2. Doing Care in Rural Environment: Interlinks between place, care arrangements strategies and social exclusion in Germany and Poland, 14th conference of the European Sociological Association, Manchester, UK: sierpień 2019 (**A. Urbaniak**, K. Falk, J. Heusinger).

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, marzec 2021 - czerwiec 2023:

Luty 2023 - czerwiec 2023 – Wsparcie ewaluacji innowacji społecznych realizowanych w ramach projektu „Inkubator Włączenia Społecznego (IWS)”.

Projekt Inkubator Włączenia Społecznego realizowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej im. Jerzego Regulskiego oraz Uniwersytet Jagielloński w Krakowie. W ramach projektu współpracowałam z prof. Jolantą Perek-Białas. Celem projektu było zwiększenie skuteczności rozwiązywania problemów w obszarze włączenia społecznego. Dzięki mechanizmowi grantowemu projekt umożliwił inkubację (opracowanie, testowanie, upowszechnianie) nowych, załączkowych pomysłów, które pozwolić mają na szybsze, skuteczniejsze i bardziej wydajne rozwiązywanie problemów społecznych w Polsce, związanych z wykluczeniem społecznym. Przeprowadziłam 63 wywiady pogłębione z: twórcami innowacji, osobami z otoczenia innowacji oraz użytkownikami końcowymi, a także opracowałam cząstkowe raporty ewaluacyjne na podstawie zgromadzonych danych.

Szczegółowe informacje o projekcie dostępne są online:

<https://rops.krakow.pl/innowacje-spoeczne/inkubator-wlaczania-spoecznego/o-projekcie> [dostęp: 12.01.2024].

Listopad 2022 - czerwiec 2023 – Wsparcie Projektu „Stres i Wykluczenie Społeczne Opiekunów Nieformalnych Osób Żyjących z Demencją w Początkowej Fazie Pełnienia Opieki (SIWSON)”.

Głównym celem projektu jest ocena wpływu początkowej fazy sprawowania opieki nad osobą żyjącą z demencją na wystąpienie stresu i wykluczenia społecznego u opiekunów rodzinnych. Projekt finansowany w ramach Programu Strategicznego Inicjatywa Doskonałości w Uniwersytecie

Jagiellońskim (68 000 zł, 30 miesięcy) ma następujące cele szczegółowe: (1) Ocena wpływu sprawowania opieki na występowanie stresu u opiekunów rodzinnych osób żyjących z demencją; (2) Ocena wpływu sprawowania opieki na ryzyko wykluczenia społecznego wśród opiekunów rodzinnych osób żyjących z demencją; (3) Ocena relacji pomiędzy stresem i wykluczeniem w wyniku sprawowania opieki przez opiekuna a jego stanem zdrowia i zależną od zdrowia jakością życia. W ramach projektu pracowałam jako badaczka i współpracowałam z prof. Jolantą Perek-Białas oraz prof. Katarzyną Szczerbińską z Collegium Medicum UJ.

Szczegółowe informacje o projekcie dostępne są online:

<https://ceapp.uj.edu.pl/o-projekcie2> [dostęp: 12.02.2024].

Marzec 2021 - czerwiec 2023 – Zbieranie i analiza danych jakościowych w projekcie „Exclusion and Inequality in Late Working Life: Evidence for Policy Innovation Towards Inclusive Extended Work and Sustainable Working Conditions in Sweden and Europe (EIWO)”.

- Ten projekt przyjmuje podejście oparte na przebiegu życia w kontekście wykluczenia i nierówności związanych z zabezpieczeniem pracy, jakością pracy, miejscami pracy i ich konsekwencjami.
- Byłam badaczką w ramach zadania (WP3) pod nazwą „Mechanizmy i źródła wykluczenia w późnym okresie pracy”, którego celem była analiza charakteru i źródeł nierówności w zatrudnieniu/przechodzeniu na emeryturę w późnym okresie pracy oraz identyfikacja indywidualnych/rodzinnych reakcji i strategii radzenia sobie, opartych na metodach jakościowych.
- W ramach projektu współpracowałam z następującymi osobami: prof. Andreasem Motel-Klingebiel (Linköping University, Szwecja), prof. Frerichem Frerichs (University of Vechta, Niemcy), prof. Alanem Walker (University of Sheffield, Wielka Brytania), prof. Gerhardem Naegele (Institute for Gerontology at TU Dortmund University, Niemcy) i prof. Moniką Reichert (Institute for Gerontology at TU Dortmund University, Niemcy).
- **W ramach projektu byłam zaangażowana w jedną publikację:**
 1. Perek-Białas, J., **Urbaniak, A.**, Krygowska-Nowak, N., Varlamova, M., Older Workers’ And Employers’ Perspective On Extending Working Life: The Case Of Poland, *Innovation in Aging*, Volume 7, Issue Supplement_1, December 2023, Page 545, <https://doi.org/10.1093/geroni/igad104.1790>; **IF:7.**
- **W ramach tego projektu wygłosiłam dwa wystąpienia konferencyjne:**
 1. Inequalities in extending working life in Poland: older workers’ perspective, Research Network on Ageing European Sociological Association 6th Mid-term conference, Vienna, Austria: lipiec 2022 (**A. Urbaniak**, N. Krygowska-Nowak, J. Perek Białas, M. Varlamova);
 2. Levers of extending working life in Poland: the policy framework and age-management practices, 26th Nordic Congress of Gerontology, Odense, Denmark: czerwiec 2022 (**A. Urbaniak**, J. Perek-Białas, M. Varlamova, K. Sawczuk).

Szczegółowe informacje o projekcie dostępne są online:

<http://www.eiwoproject.org/> [dostęp: 12.01.2024].

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie (marzec 2010 - luty 2024):

Podczas zatrudnienia w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie aktywnie uczestniczyłam w projektach badawczych realizowanych przez Katedrę Socjologii, w swoich własnych projektach oraz projektach realizowanych przez Fundację Gospodarki i Administracji Publicznej (GAP).

2017 – Sytuacja opiekunów rodzinnych w kontekście sprawowania opieki nad osobami w wieku 60+ z terenu województwa łódzkiego.

Celem tego projektu było przeprowadzenie kompleksowej analizy demograficznej, społeczno-ekonomicznej i zdrowotnej opiekunów rodzinnych na obszarze województwa łódzkiego. Projekt skoncentrował się na diagnozie warunków życia osób starszych, które korzystają z opieki rodzinnej, identyfikacji obciążeń psychospołecznych opiekunów oraz analizie dostępności do istniejących usług społecznych i zdrowotnych. Ostatecznym celem było opracowanie rekomendacji dla decydentów publicznych oraz dostarczenie bazy wiedzy, mającej na celu poprawę warunków życia i wsparcia dla opiekunów rodzinnych i osób w wieku 60+ w regionie. W ramach tego projektu byłam główną wykonawczynią.

2017 – Zastosowanie Metodologii Mix-Methods w Badaniu Lokalnych Perspektyw Starzenia się.

Celem tego projektu była eksploracja potencjału podejścia mix-methods do badania procesów starzenia się w perspektywie lokalnej. Byłam kierowniczką i główną wykonawczynią tego projektu finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW) w ramach środków na badania młodych naukowców.

2016 – Społeczno-kulturowe i przestrzenne transformacje we współczesnej Polsce.

Celem tego projektu był opis społeczno-kulturowych i przestrzennych transformacji we współczesnej Polsce. W ramach tego projektu pełniłam rolę badaczki.

2014-2015 – Transformacje miejskie, aspekty demograficzne, społeczne, przestrzenne i kulturowe (cz. I i II).

Celem tego projektu był opis społeczno-kulturowych i przestrzennych transformacji we współczesnej Polsce. W ramach tego projektu pełniłam rolę badaczki.

2014-2015 – Jedność w różnorodności – różnorodność w jedności. Wzmocnienie dialogu obywatelskiego na rzecz rozwoju powiatu krakowskiego.

Celem tego projektu było przeprowadzenie diagnozy zakresu i jakości współpracy powiatu krakowskiego z lokalnymi organizacjami pozarządowymi i partnerami społecznymi. Projekt zakładał opracowanie propozycji standardów konsultacyjnych oraz nowych mechanizmów współpracy międzysektorowej. W ramach tego projektu pełniłam rolę ekspertki ds. metodologicznych.

2014 – Młodzi emeryci w środowisku wielkomiejskim. Społeczne konteksty wzorów aktywności.

Celem tego projektu był opis kontekstów społecznych wzorów aktywności młodych emerytów w Krakowie. Byłam kierowniczką i główną wykonawczynią tego projektu, finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW) w ramach środków na badania młodych naukowców.

2013-2014 – Współpraca i partycypacja NGO w przestrzeni gminy miejskiej Kraków.

Celem tego projektu było dostarczenie wiedzy na temat skutecznych strategii podnoszenia jakości współpracy między sektorem publicznym a organizacjami pozarządowymi. W tym projekcie pełniłam funkcję ekspertki ds. metodologicznych.

2013 – Po zakończeniu aktywności zawodowej: bierność czy wycofanie? Relacje społeczne i wzory aktywności w grupie młodych emerytów w Krakowie.

Celem tego projektu była eksploracja wzorów aktywności i relacji społecznych młodych emerytów w Krakowie. Byłam kierowniczką i główną wykonawczynią tego projektu, finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW) w ramach środków na badania młodych naukowców.

2013 – Potencjały i uwarunkowania rozwojowe miasta. Przykład Krakowa.

Celem tego projektu była eksploracja potencjałów i uwarunkowań rozwojowych miasta Krakowa. W ramach tego projektu pełniłam rolę badaczki.

2012-2015 – NAWIKUS – innowacyjna metoda monitoringu kontraktowanych usług społecznych.

Celem tego projektu było opracowanie syntetycznego podejścia do monitorowania usług społecznych kontraktowanych przez jednostki samorządu terytorialnego na rzecz organizacji pozarządowych. W ramach projektu został opracowany system informatyczny służący do przeprowadzania konkursów na realizację zadań publicznych oraz wspomagający monitorowanie jakości usług. W tym projekcie pełniłam rolę ekspertki ds. metodologicznych.

2012 – Wzory aktywności młodych emerytów w środowisku wielkomiejskim.

Celem tego projektu była eksploracja wzorów aktywności młodych emerytów w Krakowie. Byłam kierowniczką i główną wykonawczynią tego projektu, finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW) w ramach środków na badania młodych naukowców.

2012 – Cele społeczne w procesach przemian Prądnika Czerwonego w Krakowie.

Celem projektu było przeprowadzenie kompleksowej analizy procesów przemian społecznych zachodzących w obszarze Prądnika Czerwonego w Krakowie. Skupiając się na aspektach społecznych, badano wpływ zmian urbanistycznych, ekonomicznych i kulturowych na lokalną społeczność. W ramach projektu pełniłam rolę badaczki.

2012 – Za starzy na pracę, za młodzi na emeryturę. „Młodzi emeryci” w polskich i europejskich kulturach starości – Narodowy Program Rozwoju Humanistyki.

Głównym celem projektu była analiza polskiej kultury (i związanych z nią strategii) przechodzenia na emeryturę oraz tożsamości „młodych emerytów”. Badania realizowane były przez zespół młodych naukowców z czterech ośrodków naukowych w Polsce. W ramach projektu pełniłam rolę badaczki.

2011 – Style życia ludzi starszych w środowisku wielkomiejskim.

Celem tego projektu była eksploracja stylów życia osób, które przeszły na emeryturę w okresie krótszym niż 5 lat i żyły na terenie miasta Krakowa. Byłam kierowniczką i główną wykonawczynią tego projektu, finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW) w ramach środków na badania młodych naukowców.

2011 – Uwarunkowania i potencjał rozwoju miasta na przykładzie Niepołomic.

Celem tego projektu była eksploracja potencjałów i uwarunkowań rozwojowych miasta Niepołomice. W ramach tego projektu pełniłam rolę badaczki.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę

Działalność dydaktyczna:

Bardzo ważnym obszarem mojej aktywności zawodowej jest działalność dydaktyczna. W trakcie mojej pracy na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie opracowałam programy autorskie i poprowadziłam wykłady, ćwiczenia i konwersatoria na różnych poziomach studiów stacjonarnych i niestacjonarnych, głównie na kierunkach Socjologia, Studia Miejskie i Stosunki Międzynarodowe.

Opracowałam 20 kart przedmiotów (według systemu UEK – Polska Rama Kwalifikacji, stan na dzień 29.01.2024).

W okresie mojego zatrudnienia na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie prowadziłam zajęcia z następujących przedmiotów:

2023/2024 – Socjologia (I stopień; 30 godzin/semestr);

2023/2024 – Wstęp do badań społecznych (I stopień; 30 godzin/semestr);

2023/2024 – Realizacja projektów badawczych (I stopień; 30 godzin/semestr);

2017 – Modelling in Management and Business Studies (III stopień; 9 godzin/semestr);

2016-2017 – Jakościowe metody analizy danych (I stopień; 45 godzin/semestr);

2016-2017 – Sociology Of International Relations (I stopień; 30 godzin/semestr);

2015-2017 – Socjologia Starości (I stopień; 30 godzin/semestr, autorski kurs);

2015-2017 – Style Życia (I stopień; 30 godzin/semestr);

2010-2017 – Wprowadzenie do Socjologii (I stopień; 30 godzin/semestr);

2010-2017 – Socjologia Miasta (I stopień; 15 godzin/semestr);

2010-2017 – Struktury Społeczne (I stopień; 30 godzin/semestr);

2010-2015 – Socjologia Miasta (I stopień; 15 godzin/semestr);

2010-2015 – Procesy przemian we współczesnych miastach (I stopień; 15 godzin/semestr).

Z kolei na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie prowadziłam w języku angielskim następujące zajęcia:

2022-2023 – Interdisciplinary Methodology Workshop (III stopień; 9 godzin/ semestr).

Podczas pracy na University of Galway prowadziłam w języku angielskim następujące zajęcia:

2019/2020 – Introduction to NVivo (II stopień, 4 godziny/ semestr);

2019 – Qualitative research methods (II stopień; 2 godziny).

Szczególnym źródłem satysfakcji zawodowej w obszarze dydaktyki i motywacją do ciągłego podnoszenia jakości prowadzonych przeze mnie zajęć są wysokie oceny, które uzyskiwałam w wynikach ankiet studenckich, przeprowadzanych co semestr w ramach Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie.

Pełniłam funkcję opiekuna praktyk studenckich na kierunku Socjologia w latach 2010-2014.

Pełniłam rolę recenzentki 20 prac licencjackich i 3 magisterskich na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie.

Jestem promotorką pomocniczą w przewodzie doktorskim mgr Rebeki Rohner „Doing Independence: Praktiken der Selbstständigkeit im höheren Alter” na Uniwersytecie Wiedeńskim (potwierdzenie w załączniku).

Osiągnięcia organizacyjne:

W każdej z instytucji, w której miałam przyjemność pracować, nie tylko pełniłam określone funkcje wynikające z warunków umowy, ale także aktywnie angażowałam się w działalność dodatkową na rzecz zatrudniającej mnie Uczelni.

Na Uniwersytecie Ekonomicznym, w zespołach ds. nauczania i dydaktyki oraz badań naukowych, moje zaangażowanie obejmowało nie tylko analizę aktualnej sytuacji, ale także inicjowanie nowych projektów mających na celu podniesienie jakości nauczania i rozwój badań naukowych na Wydziale (zwłaszcza współpraca w opracowywaniu koncepcji kształcenia na kierunku Studia Miejskie pod kierownictwem prof. Anny Karwińskiej). Jako członkini Rady Wydziału, nie tylko reprezentowałam młodych pracowników i pracowniczki nauki (przed uzyskaniem stopnia doktora), podejmując decyzje związane z organizacją życia wydziału, ale również współpracowałam z innymi przedstawicielami Rady, dążąc do rozwoju i doskonalenia Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

Biorąc udział w pracach Komisji Rekrutacyjnej, zarówno wspierałam kandydatów aplikujących na studia na Uniwersytecie Ekonomicznym, jak też angażowałam się w działania promocyjne.

W roli koordynatorki przedmiotów w bazie USOS dbałam o sprawny przebieg procesów dydaktycznych, jednocześnie aktywnie uczestnicząc w pracach zespołów programowych, mających na celu dostosowanie oferty edukacyjnej do zmieniających się potrzeb studentów.

Wreszcie angażowałam się także jako protokolantka w przewodzie doktorskim mgr K. Pilch, przyczyniając się do prowadzenia dokumentacji Uczelni.

Na Uniwersytecie Wiedeńskim pełniłam rolę promotorki pomocniczej w przewodzie doktorskim mgr Rebekki Rohner: „Doing Independence: Praktiken der Selbstständigkeit im höheren Alter” (potwierdzenie w załączniku) oraz rolę opiekunki stażu naukowego mgr Alice Willson z University of York (potwierdzenie w załączniku).

Na University of Galway byłam zaangażowana w prace komisji rekrutacyjnych na stanowiska asystentów w projektach realizowanych w Irish Centre for Social Gerontology, organizację seminariów naukowych w Irish Centre for Social Gerontology oraz Zespół opracowujący stronę internetową Irish Centre for Social Gerontology.

W tym miejscu należy nadmienić, że omawiana aktywność była dla mnie nie tylko wykonywaniem obowiązków, ale przede wszystkim szansą na czynne wsparcie w rozwoju zatrudniających mnie Uczelni. Moje zaangażowanie w działalność organizacyjną stanowi integralną część mojego podejścia do pracy i rozwijania środowiska akademickiego.

Nagrody i wyróżnienia:

2023 – Nominacja do stypendium Wallenberga (Wallenberg Academy Fellow) z ramienia Linköping University (list nominacyjny z opinią w załączniku).

Fundacja Wallenberga jest jedną z najważniejszych fundacji charytatywnych w Szwecji, a jej działalność obejmuje różne obszary, w tym wsparcie nauki, edukacji, kultury oraz działań na rzecz praw człowieka. Stypendium Wallenberg Academy Fellow to jedna z wielu inicjatyw tej fundacji, mających na celu wspieranie rozwoju nauki i kultury w kraju. Przyznanie nominacji do Stypendium Wallenberga stanowi wyjątkowe wyróżnienie, świadczące o wybitności osiągnięć i potencjale nominowanego/-ej. Ta prestiżowa nagroda wskazuje na wysoki poziom osiągnięć badawczych oraz zdolność kandydata/-ki do niezależnego i innowacyjnego prowadzenia badań.

2020 – Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie za zespołowe osiągnięcia naukowe w 2019 roku (potwierdzenie w złączniku).

2020 – Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie za indywidualne osiągnięcia naukowe w 2019 roku (potwierdzenie w złączniku).

2020 – Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie za zespołowe osiągnięcia dydaktyczne w 2019 roku (potwierdzenie w złączniku).

2017 – Nagroda naukowa Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego za najlepszą rozprawę naukową w dziedzinie gerontologii społecznej za lata 2013-2017 (nagrodę otrzymałam pod swoim panieńskim nazwiskiem Pawlina; potwierdzenie w załączniku).

Celem działalności Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego jest popieranie i rozwijanie nauk z zakresu gerontologii oraz działanie na rzecz popularyzacji problematyki gerontologii społecznej, klinicznej i teoretycznej. Otrzymanie nagrody PTG stanowi prestiżowe wyróżnienie i potwierdzenie wysokiej jakości badań oraz wkładu w rozwijanie wiedzy na temat starzenia się społeczeństwa.

2016 – Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie za zespołowe osiągnięcia w dziedzinie naukowej w 2015 roku (potwierdzenie w załączniku).

2014 – Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie za zespołowe osiągnięcia w dziedzinie naukowej w 2013 roku (potwierdzenie w załączniku).

2011 – Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie za zespołowe osiągnięcia w dziedzinie dydaktycznej w 2010 roku (potwierdzenie w załączniku).

Osiągnięcia popularyzujące naukę:

Moją działalność w obszarze popularyzacji nauki charakteryzuje dążenie do dostarczania wiedzy naukowej różnorodnym audytoriom w sposób dostępny i angażujący. Przez lata mojej aktywności podjęłam szereg działań, które łącząc naukę z różnorodnymi formami komunikacji, tworzą atrakcyjne narzędzia edukacyjne.

1. Wystąpienia popularyzatorskie na antenie Radio Kraków i w Radio TokFM;

Moje wystąpienia na antenach rozgłośni lokalnej i ogólnopolskiej były wyrazem zaangażowania w promocję wiedzy naukowej za pomocą audycji o wysokiej wartości merytorycznej, ukierunkowanej na rozbudzenie zainteresowania słuchaczy tematami dotyczącymi starości i starzenia się, a także równości płci.

Audycja dostępna online: <https://www.radiokrakow.pl/audycje/anna-urbaniak-krakow-dobrze-sobie-radzi-z-szukaniem-nowych-aktywnosci-dla-seniorow>.

Audycja dostępna online: <https://www.radiokrakow.pl/audycje/polka-przewodniczy-europejskim-badaniom-nad-seniorami/>.

Audycja dostępna online: <https://www.radiokrakow.pl/audycje/czuje-sie-mlodo-50326/dr-anna-urbaniak-w-radiu-krakow/>.

Audycja dostępna online: <https://audycje.tokfm.pl/gosc/7068,dr-Anna-Urbaniak>.

2. Występ popularyzatorski w ramach Bright Club Ireland;

Bright Club to interdyscyplinarna platforma, gdzie badacze prezentują swoje prace, używając formy komediowej. Inicjatywa, pierwotnie zapoczątkowana w Wielkiej Brytanii, została wprowadzona w Irlandii w 2015 roku, obejmując wydarzenia w kilku miastach. Projekt jest wspierany przez Science Foundation Ireland i zdobył rozgłos w mediach, takich jak RTÉ, The Irish Times, Newstalk, TodayFM i Silicon Republic. Poprzez humorystyczne wystąpienie typu stand-up, zintegrowane z treściami naukowymi, przybliżyłam Uczestnikom wydarzenia przebieg procesu badawczego.

Występ dostępny online: <https://www.youtube.com/watch?v=1RiaJkQ5DDo>.

3. Dni Otwarte Uniwersytetu Ekonomicznego;

W roli ambasadorki kierunku Socjologia podczas Dni Otwartych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (lata 2010-2016), prezentowałam potencjalnym studentom aspekty socjologii, uwydatniając jej praktyczne zastosowania i wpływ na zrozumienie współczesnych wyzwań społecznych.

4. Współpraca z edukacyjnymi instytucjami lokalnymi;

Utrzymywałam owocną współpracę z lokalnymi szkołami w Krakowie, dostarczając prelekcji i warsztatów, które nie tylko uzupełniały program nauczania, ale również inspirowały młodych ludzi do zainteresowania socjologią i społeczeństwem obywatelskim, w ramach programu edukacji obywatelskiej: „Miś.com – Młody i świadomy cenny obywatel Małopolski” (lata 2013-2014).

5. Publikacje popularyzatorskie;

Publikacje nienaukowe, które przygotowałam lub w powstaniu których współuczestniczyłam miały za zadanie demokratyzować wiedzę, zachęcając do udziału w dyskusjach naukowych osoby spoza środowiska akademickiego. Ich rolą było także przedstawianie życia akademickiego na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie.

Nasze młode naukowczynie / Anna URBANIAK; rozmawiała Olga BOJARSKA // Kurier UEK. – nr 98 (2023), s. 25-27. – Pełny tekst: https://issuu.com/uek_krakow/docs/kurier_nr_98_jesie_2023/25 – ISSN 1689-7757.

Urbaniak, A., „...zu verstehen was es heisst alt zu sein”. Pełny tekst: <https://impact-sowi.univie.ac.at/faecher/soziologie/zu-verstehen-was-es-heisst-alt-zu-sein/>.

Spotkanie na Uniwersytecie Wszystkich Pokoleń / Anna PAWLINA // Kurier UEK / [red. Małgorzata STRAKOWSKA-SZCZUREK, Łukasz SALWAROWSKI] – nr 2 (47) (2012), s. 38-39. – Pełny tekst: https://issuu.com/uek_krakow/docs/kurier_luty_marzec. - ISSN 1689-7757.

Pierwsze wrażenia i refleksje najmłodszych studentów / wrażenia zebrały: Anna PAWLINA, Katarzyna Sanak // Kurier UEK – nr 6 (45) (2011), s. 39. – Pełny tekst: http://issuu.com/uek_krakow/docs/kurier_uek_listopad_www – ISSN 1689-7757.

Dzień Otwarty Socjologii / Anna PAWLINA // Kurier UEK / [red. Małgorzata STRAKOWSKA-SZCZUREK, Łukasz SALWAROWSKI] – nr 5 (37) (2010), s. 40. – Pełny tekst: http://issuu.com/uek_krakow/docs/kurier_czerwiec_strona. - ISSN 1689-7757.

6. Udział w konferencjach;

Występowałam z referatami na najważniejszych międzynarodowych konferencjach socjologicznych i gerontologicznych organizowanych przez European Sociological Association, British Society of Gerontology, International Sociological Association oraz Gerontological Society of America, aktywnie współtworząc międzynarodowy dyskurs naukowy w obszarze gerontologii społecznej i innowacyjnych metod badawczych. W roku 2021 zorganizowałam także dwa międzynarodowe sympozja: „Developing a gendered perspective on exclusion from social relations in later life” w ramach 50.

Konferencji British Society of Gerontology w Lancaster oraz „Doing Ageing research together: Innovative perspectives on Participatory Approaches” w ramach Gerontological Society of America w Phoenix. Oba sympozja zgromadziły liczną publiczność i wniosły znaczący wkład do międzynarodowej dyskusji naukowej na temat innowacyjnych podejść teoretycznych i metodologicznych do badania wykluczenia społecznego osób starszych. W 2022 roku zorganizowałam szóstą Konferencję Naukową European Sociological Association RN01 „Ageing in Europe: Towards more inclusive societies, research and policy” na Uniwersytecie Wiedeńskim. W konferencji wzięło udział 100 badaczy z Europy, a także przedstawiciele organizacji z Nowej Zelandii i USA. W tym samym roku zorganizowałam także Drugie Warsztaty Doktoranckie European Sociological Association RN01 „Ageing in Europe: Towards more inclusive societies, research and policy”. W warsztatach wzięło udział 12 doktorantów z uczelni europejskich. W tym samym roku zorganizowałam także Sympozjum Participatory Approaches with Older Adults na 26. Nordic Congress of Gerontology w Danii. Sympozjum było jednym z najbardziej popularnych wydarzeń podczas kongresu i zgromadziło publiczność liczącą ponad 80 uczestników.

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej

W swojej karierze skupiam się na tworzeniu wkładu w rozwój nauk socjologicznych w obszarze gerontologii społecznej, który wykracza poza tradycyjne publikacje. Podczas mojej kariery odgrywałam kluczowe role w międzynarodowych sieciach badawczych. Od 2021 roku jestem Zastępczynią Przewodniczącej Europejskiej Sieci Socjologów zajmujących się zagadnieniami starzenia się (European Sociological Association RN01 - Ageing in Europe). W roku 2022, z ramienia rządu austriackiego, pełniłam rolę członkini Zarządu w DIGI-net, sieci badaczy zajmujących się wpływem digitalizacji na nierówności w późnym życiu zawodowym.

Odgrywam także kierownicze role w organizacji międzynarodowych wydarzeń naukowych. Przewodniczyłam Komitetom Organizacyjnym różnych konferencji, takich jak szósta Konferencja Naukowa European Sociological Association RN01, Drugie Warsztaty Doktoranckie European Sociological Association RN01 czy sympozja na Rocznym Spotkaniu Naukowym Gerontological Society of America (GSA), Nordic Gerontological Congress (NGK) oraz British Society of Gerontology (BSG). Moje zaangażowanie w organizację tych wydarzeń to nie tylko okazja do dzielenia się wiedzą, ale także możliwość budowania międzynarodowej współpracy i dialogu w dyscyplinie nauki socjologiczne w obszarze gerontologii społecznej.

Swoistym ukoronowaniem moich działań międzynarodowych w dyscyplinie nauki socjologiczne w obszarze gerontologii społecznej jest zmobilizowanie naukowców z całego świata wokół dwóch inicjatyw, którym przewodniczę, a które opisuję poniżej.

1. Inicjatywa pomysłodawcza i współredakcja międzynarodowej monografii dotyczącej podejść partycypacyjnych w badaniach starości i starzenia się.

Książka ta jest rezultatem współpracy z badaczami i badaczkami z różnych ośrodków naukowych oraz instytucji kultury. Składa się z dziewięciu części i zawiera prace ponad 80 ekspertek i ekspertów w obszarze partycypacyjnych badań z osobami starszymi z całego świata. Jako pomysłodawczyni i współredaktorka byłam odpowiedzialna za opracowanie koncepcji książki, organizację spotkań i komunikację z autorami, w celu koordynacji prac oraz zapewnienia spójności treści między różnymi rozdziałami, redakcję merytoryczną dostarczonych przez autorów/-ki tekstów w celu uzyskania jednolitego tonu i poziomu merytorycznego całej książki oraz komunikację z wydawnictwem w sprawach związanych z procesem wydawniczym.

Książka ukazała się w formule open access i dostępna jest na stronie wydawnictwa.

Urbaniak, A., & Wanka, A. (Eds.). (2023). *Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research* (1st ed.). Routledge. Dostęp online: <https://doi.org/10.4324/9781003254829>.

2. Inicjatywa pomysłodawcza i przewodniczenie międzynarodowej sieci badawczej dotyczącej podejść partycypacyjnych wobec osób starszych.

W związku ze znaczącym zainteresowaniem, jakie spotkała inicjatywa przedstawiona w punkcie 5.7, postanowiłam powołać do życia międzynarodową sieć badawczą poświęconą podejściom partycypacyjnym wobec osób starszych. W ciągu roku od powołania sieci udało mi się zabezpieczyć środki na jej finansowanie, otrzymując grant z budżetu COST Action. Dzięki temu jestem obecnie przewodniczącą sieci PAAR-net COST Action (CA22167) łączącej ponad 250 ekspertów z 50 krajów.

COST Action to europejska inicjatywa finansowana przez Unię Europejską, wspierająca współpracę transgraniczną w obszarze badań naukowych i technologicznych. Sieci COST Action umożliwiają naukowcom z różnych krajów współpracę, dzielenie się wiedzą oraz realizację wspólnych projektów badawczych. Działa na zasadzie otwartej platformy, umożliwiając uczestnictwo zarówno krajom członkowskim, jak i krajom partnerskim spoza UE. Od 1971 roku sfinansowano ponad 1600 Akcji, z czego tylko 18 kierowanych było z Polski.

Wspólnie z ekspertami i ekspertkami w ramach PAAR-net COST Action skupiamy się na rozwijaniu i implementacji partycypacyjnych metod badawczych z osobami starszymi. Środki finansowe z COST Action umożliwiają organizację konferencji, warsztatów, szkoleń oraz wymianę doświadczeń między badaczami z różnych krajów. Celem naszej sieci jest tworzenie innowacyjnych narzędzi badawczych oraz promowanie współpracy pomiędzy naukowcami specjalizującymi się w dziedzinie starzenia się społeczeństw.

Szczegółowe informacje o projekcie dostępne są online: <https://www.cost.eu/actions/CA22167/>
[dostęp:12.01.2024]

.....
(podpis wnioskodawcy)

4.8. Spis literatury wykorzystanej w punkcie 4

- Alwin, D. F. (2012). Integrating varieties of life course concepts. *The Journals of Gerontology: Series B*, 67(2), 206-220.
- Andrews, G. J., Evans, J., & Wiles, J. L. (2013). Re-spacing and re-placing gerontology: Relationality and affect. *Ageing and Society*, 33(8), 1339-1373. <https://doi.org/10.1017/S0144686X12000621>.
- Antonucci, T. C., Ajrouch, K. J., & Birditt, K. S. (2014). The convoy model: Explaining social relations from a multidisciplinary perspective. *The Gerontologist*, 54(1), 82-92.
- Arksey, H., & O'Malley, L. (2005). Scoping studies: Towards a methodological framework. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(1), 19-32. <https://doi.org/10.1080/1364557032000119616>.
- Błędowski, P., Szatur-Jaworska, B., Szweda-Lewandowska, Z., & Zrałek, M. (2017). *System wsparcia osób starszych w środowisku zamieszkania: propozycja modelu oraz wyniki badania antydyskryminacyjnego: synteza: praca zbiorowa*. Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich.
- Browning, C. R., Cagney, K. A., & Boettner, B. (2016). Neighborhood, place, and the life course. In *Handbook of the life course* (pp. 597-620). Springer.
- Buffel, T., Phillipson, C., & Scharf, T. (2013). Experiences of neighbourhood exclusion and inclusion among older people living in deprived inner-city areas in Belgium and England. *Ageing and Society*, 33(1), 89-109. <https://doi.org/10.1017/S0144686X12000542>.
- Burholt, V., Winter, B., Aartsen, M., Constantinou, C., Dahlberg, L., Feliciano, V., De Jong Gierveld, J., Van Regenmortel, S., & Waldegrave, C. (2020). A critical review and development of a conceptual model of exclusion from social relations for older people. *European Journal of Ageing*, 17(1), 3-19. <https://doi.org/10.1007/s10433-019-00506-0>.
- Cavalli, S., Bickel, J.-F., & Lalive d'Epinay, C. J. (2007). Exclusion in Very Old Age: The Impact of Three Critical Life Events. *International Journal of Ageing and Later Life*, 2(1), 9-31. <https://doi.org/10.3384/ijal.1652-8670.07219>.
- Charmaz, K. (2014). *Constructing grounded theory*. sage.
- Ciobanu, R. O. (2019). The role of super-diversity in shaping the perception of and services for older migrants. *Journal of Aging Studies*, 50, 100792. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2019.100792>.
- Clarke, V., & Braun, V. (2017). Thematic analysis. *The Journal of Positive Psychology*, 12(3), 297-298.
- Cornwell, B., Laumann, E. O., & Schumm, L. P. (2008). The social connectedness of older adults: A national profile. *American Sociological Review*, 73(2), 185-203.
- Craig, G. (2004). Citizenship, exclusion and older people. *Journal of Social Policy*, 33(1), 95-114.
- Danielson, R. A., & Ray-Degges, S. (2022). Aging in Place Among Older Adults With Histories of Traumatic Experiences: A Scoping Review. *The Gerontologist*, 62(1), e1-e16. <https://doi.org/10.1093/geront/gnab127>.

Dannefer, D. (2003). Cumulative Advantage/Disadvantage and the Life Course: Cross-Fertilizing Age and Social Science Theory. *The Journals of Gerontology: Series B*, 58(6), 327-337. <https://doi.org/10.1093/geronb/58.6.S327>.

Dannefer, D., & Kelley-Moore, J. A. (2009). Theorizing the life course: New twists in the paths. *Handbook of Theories of Aging*, 2, 389-412.

Dannefer, D., & Settersten, R. A. (2010). The study of the life course: Implications for social gerontology. *The SAGE Handbook of Social Gerontology*, 3-19.

Dewilde, C. (2003). A life-course perspective on social exclusion and poverty. *The British Journal of Sociology*, 54(1), 109-128.

Diewald, M. (2016). Life Course Risks and Welfare States' Risk Management. In M. J. Shanahan, J. T. Mortimer, & M. Kirkpatrick Johnson (Eds.), *Handbook of the Life Course* (pp. 677-687). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-20880-0_30.

Dwyer, P., & Hardill, I. (2011). Promoting social inclusion? The impact of village services on the lives of older people living in rural England. *Ageing & Society*, 31(2), 243-264.

Elder, G. H. (2003). The life course in time and place. In W. R. Heinz (Ed.), *Social dynamics of the life course: Transitions, institutions, and interrelations* (pp. 57-71). NY: Aldine de Gruyter.

Elder, G. H., & George, L. K. (2016). Age, cohorts, and the life course. In *Handbook of the life course* (pp. 59-85). Springer.

Gale, C. R., Dennison, E. M., Cooper, C., & Sayer, A. A. (2011). Neighbourhood environment and positive mental health in older people: The Hertfordshire Cohort Study. *Health & Place*, 17(4), 867-874.

Gawron, G., Klimczuk, A., & Szweda-Lewandowska, Z. (2021). *Starzenie się populacji. Aktywizacja, koprodukcja i integracja społeczna osób starszych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Golant, S. M. (2011). The quest for residential normalcy by older adults: Relocation but one pathway. *Journal of Aging Studies*, 25(3), 193-205. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2011.03.003>.

Grenier, A. (2012). *Transitions and the Lifecourse: Challenging the Constructions of 'growing Old'*. Policy Press.

Hägerstrand, T. (1970). What about people in regional science. *Regional Science Association*, 24.

Heap, J., Lennartsson, C., & Thorslund, M. (2013). Coexisting disadvantages across the adult age span: A comparison of older and younger age groups in the Swedish welfare state. *International Journal of Social Welfare*, 22(2), 130-140.

Hryniewicz J., Halicka M. (red.), *Niesamodzielną starość*, RRL, GUS, Warszawa 2022.

Kijak, R. J., & Szarota, Z. (2013). *Starość. Między diagnozą a działaniem*, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa, 6-22.

Kneale, D. (2012). Is social exclusion still important for older people?

Kohli, M. (2007). The institutionalization of the life course: Looking back to look ahead. *Research in Human Development*, 4(3-4), 253-271.

Lawrence, L. M., & Singleton, J. F. (2017). What Do We Mean by Older Adult and Physical Activity? Reviewing the Use of These Terms in Recent Research. *Activities, Adaptation & Aging*, 41(1), 22-46. <https://doi.org/10.1080/01924788.2016.1272391>.

Leszczyńska-Rajchert A. (2006). Zapobieganie społecznemu wykluczeniu osób starszych. [w:] K. Biało-brzeska, S. Kawula (red.), *Wykluczenie i marginalizacja społeczna. Wokół problemów diagnostycznych i reintegracji psychospołecznej*, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń.

Litwin, H., Levinsky, M., & Schwartz, E. (2020). Network type, transition patterns and well-being among older Europeans. *European Journal of Ageing*, 17(2), 241-250. <https://doi.org/10.1007/s10433-019-00545-7>.

Łuszczńska, M. (2022). *Ageing as a social challenge: Individual, family and social aspects in Poland* (1 Edition). Routledge.

- Macleod, C. A., Ross, A., Sacker, A., Netuveli, G., & Windle, G. (2019). Re-thinking social exclusion in later life: A case for a new framework for measurement. *Ageing and Society*, 39(1), 74-111. <https://doi.org/10.1017/S0144686X17000794>.
- Majer, R. (2013). Aktywizacja osób starszych w środowisku miejskim jako forma przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica* Tom 297, 105-122
- Mortimer, J. T., & Moen, P. (2016). The Changing Social Construction of Age and the Life Course: Precarious Identity and Enactment of „Early” and „Encore” Stages of Adulthood. In M. J. Shanahan, J. T. Mortimer, & M. Kirkpatrick Johnson (Eds.), *Handbook of the Life Course* (pp. 111-129). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-20880-0_5.
- Niezabitowski, M. (2014). Znaczenie miejsca zamieszkania w życiu ludzi starszych. *Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje*, (24 (1)), 81-101.
- Ogg, J. (2021). The Role of Pension Policies in Preventing Old-Age Exclusion. In K. Walsh, T. Scharf, S. Van Regenmortel, & A. Wanka (Eds.), *Social Exclusion in Later Life* (Vol. 28, pp. 373-383). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-51406-8_29.
- Oswald, F., Jopp, D., Rott, C., & Wahl, H. -W. (2011). Is Aging in Place a Resource for or Risk to Life Satisfaction? *The Gerontologist*, 51(2), 238-250. <https://doi.org/10.1093/geront/gnq096>.
- Oswald, F., & Wahl, H. -W. (2005). Dimensions of the meaning of home in later life. *Home and Identity in Late Life: International Perspectives*, 21-45.
- Phillipson, C. (2019). ‘Fuller’ or ‘extended’ working lives? Critical perspectives on changing transitions from work to retirement. *Ageing and Society*, 39(3), 629-650. <https://doi.org/10.1017/S0144686X18000016>.
- Prokos, A. H., & Keene, J. R. (2012). The life course and cumulative disadvantage: Poverty among grandmother-headed families. *Research on Aging*, 34(5), 592-621.
- Robin, R. (1980). Badanie pól semantycznych: Doświadczenia Ośrodka Leksykologii Politycznej w Saint-Cloud. In M. Głowiński (Ed.), *Język i społeczeństwo*. Warszawa: Czytelnik (pp. 205-282). Czytelnik.
- Rowles, G. D. (1983). Place and personal identity in old age: Observations from Appalachia. *Journal of Environmental Psychology*, 3(4), 299-313.
- Rowles, G. D. (2008). Place in occupational science: A life course perspective on the role of environmental context in the quest for meaning. *Journal of Occupational Science*, 15(3), 127-135.
- Rowles, G. D., & Bernard, M. (2013). *The meaning and significance of place in old age* (Issue 24). Springer New York, NY.
- Ryvicker, M., Gallo, W. T., & Fahs, M. C. (2012). Environmental factors associated with primary care access among urban older adults. *Social Science & Medicine*, 75(5), 914-921.
- Scharf, T., Phillipson, C., & Smith, A. E. (2005). Social exclusion of older people in deprived urban communities of England. *European Journal of Ageing*, 2(2), 76–87. <https://doi.org/10.1007/s10433-005-0025-6>.
- Scharlach, A. E., & Lehning, A. J. (2013). Ageing-friendly communities and social inclusion in the United States of America. *Ageing & Society*, 33(1), 110-136.
- Shergold, I., & Parkhurst, G. (2012). Transport-related social exclusion amongst older people in rural Southwest England and Wales. *Journal of Rural Studies*, 28(4), 412-421.
- Smagacz-Poziemska, M., Bukowski, A., Martini, N., *Social practice research in practice. Some methodological challenges in applying practice-based approach to the urban research*, *International Journal of Social Research Methodology*, Vol. 24(1)/ 2021: 65-78. DOI: 10.1080/13645579.2020.1760577.
- Szatur-Jaworska, B., Rysz-Kowalczyk, B., & Petelczyc, J. (2021). *Perspektywa cyklu i biegu życia w polityce społecznej*. Dom Wydawniczy Elipsa.

- Trafiątek, E., Wykluczenie społeczne ludzi starych. Źródła, skutki, perspektywy na przyszłość, [w:] J. T. Kowaleski, P. Szukalski (red.), *Starość i starzenie się jako doświadczenie jednostek i zbiorowości ludzkich*, Zakład Demografii Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006.
- Trentham, B. L., & Neysmith, S. M. (2018). Exercising senior citizenship in an ageist society through participatory action research: A critical occupational perspective. *Journal of Occupational Science*, 25(2), 174-190. <https://doi.org/10.1080/14427591.2017.1402809>.
- Victor, C. R., & Bowling, A. (2012). A longitudinal analysis of loneliness among older people in Great Britain. *The Journal of Psychology*, 146(3), 313-331.
- Vine, D., Buys, L., & Aird, R. (2012). The use of amenities in high density neighbourhoods by older urban Australian residents. *Landscape and Urban Planning*, 107(2), 159-171.
- Vitman, A., Iecovich, E., & Alfasi, N. (2014). Ageism and social integration of older adults in their neighborhoods in Israel. *The Gerontologist*, 54(2), 177-189.
- Wahl, H. -W., Iwarsson, S., & Oswald, F. (2012). Aging Well and the Environment: Toward an Integrative Model and Research Agenda for the Future. *The Gerontologist*, 52(3), 306-316. <https://doi.org/10.1093/geront/gnr154>.
- Walsh, K., O'Shea, E., Scharf, T., & Murray, M. (2012). Ageing in changing community contexts: Cross-border perspectives from rural Ireland and Northern Ireland. *Journal of Rural Studies*, 28(4), 347-357. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2012.01.012>.
- Walsh, K., Scharf, T., & Keating, N. (2017). Social exclusion of older persons: A scoping review and conceptual framework. *European Journal of Ageing*, 14(1), 81-98. <https://doi.org/10.1007/s10433-016-0398-8>.
- Wanka, A. (2019). Change ahead—Emerging life-course transitions as practical accomplishments of growing old (er). *Frontiers in Sociology*, 3, 45.
- Wengraf, T. (2004). *The biographic-narrative interpretive method-shortguide*.
- Wilińska, M., & Henning, C. (2011). Old age identity in social welfare practice. *Qualitative Social Work*, 10(3), 346-363.
- World Health Organization. (2021). WHO guideline on self-care interventions for health and well-being. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/342741>.
- Zych, A. A. (2014). Pedagogika osób z otępieniem jako nowy obszar geragogiki specjalnej. *Labor et Educatio* 2, 271-284.